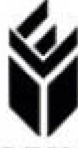
Karl Marx
Friedrich Engels

Komünist Parti Manifestosu

Çeviren: Yılmaz Onay

Teori
8. Basım

EVRENSEL BASIM YAYIN

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Karl Marx - Friedrich Engels

Komünist Parti Manifestosu

Çeviren: Yılmaz Onay

Teori

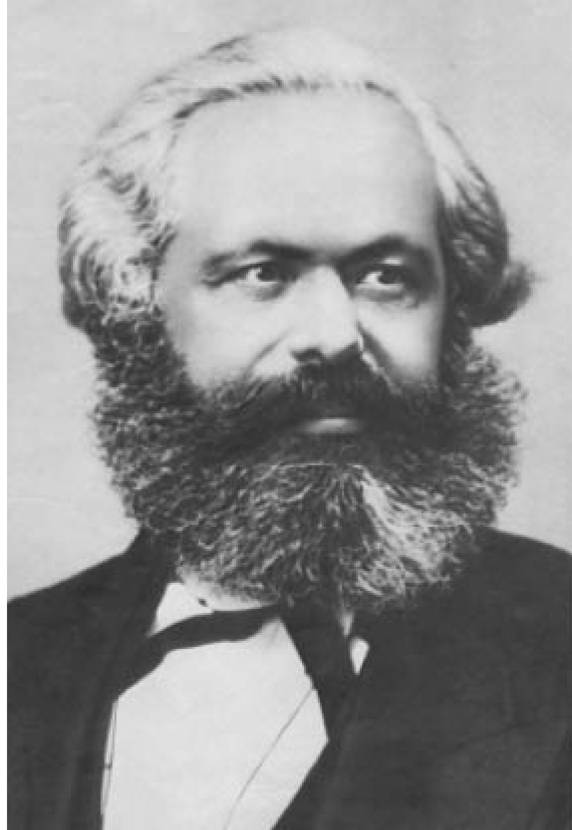
DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu/ İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com - İnfo@evrenselbasim.com

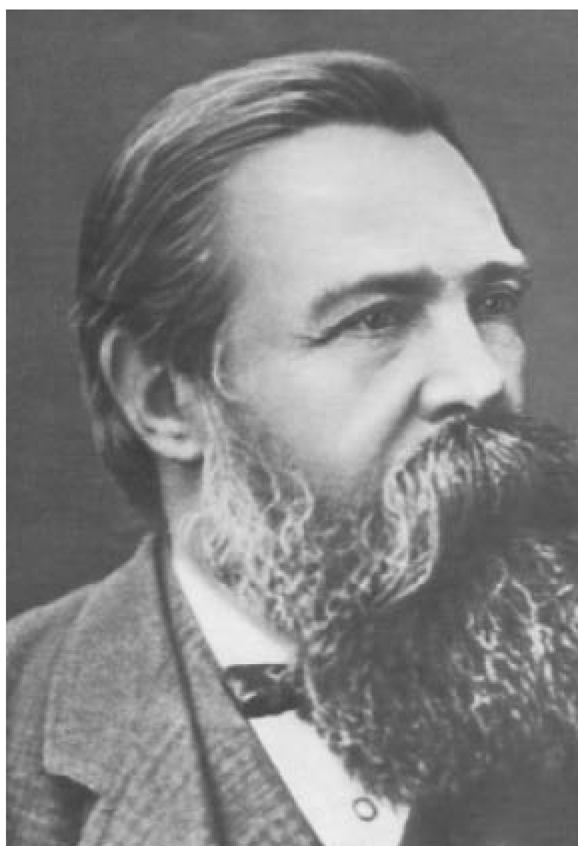
Evrensel Basım Yayın 97
Komünist Parti Manifestosu: Karl Marx - Friedrich Engels

Çeviren: Yılmaz Onay
Genel Kapak Tasarım: Savaş Çekiç
Kapak Uygulama: Devrim Koçlan
ISBN 978-975-7837-94-7

Birinci Basım Haziran 1998 - Yedinci Basım Haziran 2012
Baskı: Ezgi Matbaası Sertifika No: 12142
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme - Yenibosna / İstanbul
T: 0212 452 23 02 - 654 94 18 - ezgimatbaa@mynet.com - www.ezgimatbaa.net

KOMÜNİST PARTİ MANİFESTOSU

Önsöz yerine (Prolog)[1]

Çoğunluğu Almanlardan oluşan, ama aynı zamanda İngiliz, Fransız, İsviçreli, İtalyan ve Polonyalı bir avuç devrimciyi de bir araya getirmiş olan Komünistler Birliği'nin isteği üzerine, Karl Marx ve Friedrich Engels'in kaleme aldıkları *Komünist Manifesto*'nun ya da orijinal adıyla söyleyecek olursak, *Komünist Parti Manifestosu*'nun ilk baskısı, bundan yüz elli yıl önce yayınlandı.

Manifesto, Marx ve Engels'in teorisini, felsefi-ekonomik buluşlarını ve vardıkları politik sonuçları ortaya koymak üzere hazırlanmış bir eser değildir. Komünistlerin kim oldukları ve ne istediklerini dünyaya açıklama ihtiyacından doğmuştur. Komünistler Birliği'nin (Aralık 1847'de Londra'da toplanan) kongresi, Marx ve Engels'i böyle bir metnin hazırlanmasıyla görevlendirmiştir. Yaklaşık on ay önce, aynı yılın Şubat ayında Adiller Birliği Merkez Komitesi (Komünistler Birliği adı kongrede onaylandı), üyelerine gönderdiği genelgede şunları söylüyordu: *"İnsanlık dev adımlarla ilerliyor, bilinç ve onunla birlikte özgürlük isteği yaygınlaşıyor. Bu isteme yanıt vermeli ve insanları, ruhlarının sesine aykırı yasalara boyun eğmemeleri için teşvik etmeliyiz. .... Kısa bir komünist yemin metni çıkarmalı, tüm Avrupa dillerinde yayınlamalı ve bütün ülkelerde dağıtmalıyız. .... 1) Komünizm nedir ve komünistler ne istiyorlar? 2) Sosyalizm nedir ve sosyalistler ne istiyorlar? 3) Komünizme en hızlı ve en kolay biçimde nasıl varılacaktır? Giriş bölümü için şunları öneriyoruz : .... Komünizm, toprakların bütün insanların ortak malı olduğu, herkesin çalışmak, yeteneklerine göre üretmek ve gücüne uygun olarak da zevk almak ve 'tüketmek' imkânına sahip olduğu bir sistemdir. Komünistler, geçmişe ait tüm toplumsal örgütlenmeyi lağvetmek ve bir yenisini tesis etmek istiyorlar."*[2]

İşçi hareketiyle sosyalizmin birliğini hayata geçirmenin zorunluluğunu sergileyen ve 1848 devrimlerinin habercisi olan devrimci kabarış sırasında, Avrupa'da mayalanmakta olan yeni duruma yanıt verebilecek gerçek devrimci bir parti için silah teşkil etsin diye yazılan bu temel eser, birkaç ay sonra 1848'de yayınlandı. Şu aksiyomu hatırlatmakta fayda var: Manifesto, dünyanın dâhiyane ve en net kavranışını ifade etmektedir. *"Bu yapıt .... tutarlı bir materyalizmi, en geniş ve en derin gelişim öğretisi olarak diyalektiği, sınıf mücadelesi teorisini ve proletaryanın –yeni komünist toplumun yaratıcısının– dünya tarihindeki devrimci rolünü açıklar."*[3]

Manifesto'nun, tüm Avrupa'da devrimin mayalanmakta olduğu bir sırada (bu yıllarda Amerika'da da bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesi yürütülüyordu) yayınlanmış olması, kesinlikle tesadüfi bir olay değildir. Ocak ayında Sicilya halkı, Palermo'da ayaklanmış ve geçici bir hükümet kurmuştu; aynı günlerde Milano'lular, Habsburg zorba hükümdarlığına karşı kahramanca çarpışıyorlardı; Paris'te Şubat Devrimi patlak vermiş ve Manifesto'nun daha ilk nüshaları Almanya'ya ulaştığında Berlin ayaklanmasının üzerinden birkaç hafta geçmişti. Engels'in belirttiğine göre, Paris'te, Manifesto'nun ilk Fransızca baskısı, ayaklanmadan hemen önce yapılmıştı. Bizce bu, sadece bir rastlantı olamaz. Burada bahsetmek istediğimiz şey, 48 devrimci hareketlerine Manifesto'nun tayin edici etkide bulunduğunu söylemek değildir. Zira böyle bir yaklaşım hem hafiftir ve hem de tarihin çarpıtılması anlamına gelecektir. Dikkat çekilecek nokta, günün verili tarihsel koşullarında 48 günlerine götüren olayların komünistler tarafından nasıl öngörüyle algılandığı ve Marx ile Engels tarafından da Komünist Parti Manifestosu'nda kaleme döküldüğüdür. Komünist ideallerin gerçekleşmesi ya da başarıya ulaşması için komünistlerin bir parti içerisinde birleşmeleri gerektiği yolundaki sonuç yargısı, bugün de tümüyle doğru ve güncel olmaya devam ediyor. Komünistlerin henüz çok küçük bir azınlık teşkil ettiği o günün koşullarında bu fikrin öne sürülmüş olması, değerini daha da artırmaktadır. Engels 1890'da yazdığı bir makalede o günün komünistlerini, "*bilimsel sosyalizmin oldukça sınırlı sayıdaki öncüleri*" olarak niteliyordu.

Ne istediklerini ve ne yapmaları gerektiğini çok iyi biliyorlardı. Manifesto'nun yayınlanmasından üç yıl önce Marx, *Feuerbach Üzerine Tezler'*de şu ünlü cümlesini yazıyordu: "*Şimdiye kadar filozoflar dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde yorumlamışlardır; oysa aslolan onu değiştirmektir.*" Daha sonraları Engels *Revelations*'da, ne kendisinin ne de Marx'ın bilginler için bir eser ortaya çıkardıkları iddiasında olmadığını yazar: "*Geniş kitlelerin yararlanma imkânları yoktur gerekçesiyle araştırmalarımızın yeni bilimsel sonuçlarını ağır ciltler halinde gidip alimlerin kulağına fısıldama fikrini, hiçbir zaman aklımızdan geçirmedik. Asla... Teorimizi, bilimsel temellere oturtma görevimiz vardı, ama bizim için Avrupa proletaryasının onayını kazanmak, en az onun kadar önem taşıyordu. .... Kendimiz için açık sonuçlara vardığımız andan itibaren işe girişmeye karar verdik.*"

Böylelikle, Komünist Parti Manifestosu belirgin ve net bazı hedefler ortaya koymuştur. Bunlar; bazılarının, özellikle de her renkten reformist ve sosyal demokratın ileri sürdüğü gibi sadece o güne ilişkin olmakla kalmıyor, aksine bu değerli sayfalar, sınırlarının belirlenmesi imkânsız olan bir tarihsel süreç için (hâlâ gelişme halindeki) bir eylem ve fikir programı içermekteydiler. Bugün yüz elli yıl sonra, gerçekleştirilmesi belki de her zamankinden daha fazla gerekli ve canalıcı olan şey, düşünce ile eylemin, teori ile pratiğin kopmaz birliğini kurmaktır. Marx ve Engels'in bu "küçük kitapçıkta" temelini attıkları şeyler, onların dâhi teorisyenler olmakla kalmadığını, aynı zamanda dünya proletaryasının mücadele ve özlemlerinin bayraktarları ve onun yönetici ve örgütleyicileri olduklarını kanıtlamaktadır.

Manifesto'nun kökleri

Marksist-Leninist Parti ve Örgütler Uluslararası Konferansı, son toplantısında, Manifesto'nun ortak bir giriş yazısıyla birlikte yeniden yayınlanmasına ve bu büyük eserin hem saflarımızda ve hem de saflarımız dışındaki ilerici güçlerce yeniden incelenmesi için bir kampanya başlatılmasına karar verdi. Sınırlı güç ve kısıtlı olanaklarımızla biz, bu eserde ilan edilen soylu hedeflerin bir ütopya

olmaktan çıkması için mücadele ediyoruz. Bu öylesine zengin bir eserdir ki, hangi tarihsel koşullarda doğduğunun, ortaya çıkmasında rol oynayan şahsiyetlerin ve kökenlerinin belgelere dayanılarak ciddi bir şekilde incelenmesine ihtiyaç vardır. Ama bunun için, bir giriş yazısı yetmez. Bu nedenle biz, bazı önemli olay ve olgulara değinmekle yetineceğiz.

1789 Fransız Devrimi, feodalizmi yıkıp burjuvazinin iktidarını kurarak sosyalizmin zeminini hazırladı ve 1796'da eşitlikçi, ilkel komünizmi savunan Babeuf isyanının yenilgiye uğratıldığı Paris, işçi hareketinin merkezi durumuna geldi. Kuşkusuz, İngiliz Çartizmi burjuva toplumunu derinden sarsmıştı, ama Kıtaya pek az yansıdı. Almanya'da feodal zulüm, zanaatkâr derneklerini şiddetle vuruyor, bu dernek ve birliklerin üyeleri katlediliyor, hapsediliyor ve sürülüyorlardı. Sürgünlerin biriktikleri şehirlerin başında gelen Paris, Avrupalı devrimcilerin toplanma yeriydi. Sosyalist teoriler ve henüz embriyon halindeki komünizm burada yeşerdi, birbirleriyle temas ettiler. Ama Engels'in kendisinin de belirttiği gibi İngiliz Owen'cileri, Fransız Fourier'cileri ve *"öbür yandaysa, sermayeye ve kâra hiç dokunmaksızın toplumsal bozuklukları her derde deva çeşitli merhemlerle her çeşit yamalık yöntemleriyle gidereceğini sanan sayısız sosyal lafazanlar"* da kendilerini sosyalist olarak adlandırıyorlardı. Diğer yandan, "*işçilerin, salt siyasal değişimlerin yetersizliğinden emin olan ve toplumun temelde yeniden biçimlenmesini gerekli gören öteki kesimi, o zamanlar kendilerine komünist diyorlardı. Biraz ham işlenmiş, salt içgüdüsel, bazen biraz kaba bir komünizmdi bu; ama yine de iki ütopik komünizm sistemini, Fransa'da Cabet'in 'İkaryacı' komünizmi ile Almanya'da Weitling'in ütopik komünizmini ortaya çıkaracak kadar da güçlüydü. 1847'de sosyalizm, bir burjuva hareketi, komünizmse işçi hareketiydi."*[4]

Engels, henüz Berlin'de radikal genç-Hegelciler safında mücadele ediyorken, komünizmin genç-Hegelciliğin mantıki gelişimi olduğunu ilk kez fark eden arkadaşı Moses Hess'in etkisiyle, komünizmin felsefi görüşlerine doğru evrilmeye başladı. Fransa'da ise devrimci özlemler, radikal küçük burjuva ve işçi örgütleri olan "*Halkın Dostları Derneği*" ve *"İnsan Hakları Derneği"* içinde dile geliyordu. 1834'te Lyon ipek

dokuma işçilerinin ikinci isyanı da ezildi, liderlerin vahşi monarşist saldırıdan kurtulabilenleri dışarıya kaçtılar. Tabandaki militanlar ise esas olarak Blanqui ve Barbes yönetiminde yasadışı faaliyetlerine devam ettiler. Proleter nitelikli "Aileler Birliği"ni, bu örgüt polis tarafından açığa çıkarılıp dağıtılınca da "Mevsimler Birliği"ni kuranlar, bunlardı. İdeolojileri, küçük burjuva "eşitlik" fikri ve kararlı bir grup adamın iktidarı almaya yeterli olacağı inancı temeline dayanan, Babeuf'ün ütopik komünizminin ideolojisi idi.

Adiller Birliği, bir önceki örgütle yakın bağlara sahip ve birçok durumda onun müttefiki olarak bu dönemde doğdu. Birlik, Alman zanaatkârları Bauer ve Weitling önderliğinde çok hızlı bir şekilde gelişti. Adiller Birliği ve Mevsimler Birliği'nin ortaklaşa hareket ettikleri Mayıs 1839 girişiminin başarısızlığa uğraması üzerine Blanqui, Barbes ve diğerleri ölüm cezasına (daha sonra ağır hapis cezasına çevrildi) mahkûm edildiler. Uzun yıllar cezaevinde kaldıktan sonra Fransa'dan sınırdışı edildiler ve bazıları Londra'ya, bazıları da İsviçre'ye sığınmak zorunda kaldılar. 1843'te Londra'da kunduracı Bauer, saatçi Moll ve matbaacı Shapper ile ilişkiye geçen Engels, onlardan şöyle söz ediyor: "*Onlar, yüz yüze ilişki kurduğum ilk devrimcilerdi ve fikirlerimiz birbirine oldukça uzaktı. Zira onların bayağı eşitlikçi komünizmine karşı, bende de onlarınkinden pek geri kalmayacak derecede felsefi iddiacılık vardı. Ama bu üç gerçek adamın, yeni yetmelikten henüz kurtulmakta olan benim üzerimde bıraktıkları güçlü etkiyi asla unutamam.*"[5]

Alman mülteciler 1840'ta Londra'da, Adiller Birliği'ne kadro kazanacakları ve kitle bağları oluşturacakları bir legal kitle örgütü kurdular. Almanya'yla ve yanı sıra İsviçre, Fransa ve Brüksel'deki mülteci grupları ile yakın ve düzenli bir bağlantıları vardı. İşte Marx ve Engels, devrimci teorileri üzerine çalışmak için Brüksel'de bir araya geldiklerinde, durum bundan ibaretti. Kendilerini Adiller Birliği'ne yakın hissediyorlardı, ama üye olmak için adım atmamışlardı. Alman terzi Weitling'in, Marx tarafından, "*Alman işçilerinin parlak ve dev başlangıcı .... Alman proletaryasının ilk orijinal teorik kıpırdanışı*"[6]

olarak nitelenen "*Uyumun ve Özgürlüğün Güvencesi*" adlı eserinin, onlar üzerinde derin bir etki yarattığı anlaşılıyor.

Daha Brüksel'deyken devrimci hareket üzerinde etki yaratmaya başlayan Marx ve Engels, Londra'ya geçerek Çartistlerin sol kanadı ve Adiller Birliği ile (ki bunlar kendi aralarında da iyi ilişkiler kurmuşlardı) yakın bir işbirliği içerisine girdiler. Marx, Brüksel'e döndükten sonra Proudhon'u kesin mahkûm ettiği "Felsefenin Sefaleti" adlı eserini tamamladı. Aynı zamanda pratik devrimci faaliyetini de sürdürdü. Yakın dostu Engels, Silezya'lı Wilhelm Wolf ve diğerleriyle birlikte İşçi Eğitim Derneği'ni kurdu ve bu vasıtayla, yoğun bir eleştiri, inşa ve kavramların netleştirilmesi çalışmasına girişti: "*O zamana kadar Birlik'in gizli doktrini olan Alman felsefesine ve İngiliz-Fransız komünizmi ve sosyalizminden oluşan karmaşaya karşı amansız bir eleştiriye giriştik.*"[7]

1847 ilkbaharında (Marx, Vogt'a karşı eserinde 1846 sonu diyor) uzun bir tartışma sürecinin ve örgütün komplocu, ilkel komünist ve sözde teorik yaklaşımlarının aşılması sonucunda, Marx ve Engels, Adiller Birliği'ne üye oldular. Engels, konuyla ilgili olarak şöyle yazıyordu: "*Birlik tarafından Londra'dan gönderilen Moll, Brüksel'de Marx'la ve Paris'te de benimle görüştü ve yoldaşları adına ısrarlı bir şekilde bizleri Birliğe katılmaya davet etti. Bize, fikirlerimizin genel olarak doğruluğu konusunda ikna olduklarını ve Birliği, eski alışkanlıklar ile komplocu biçimlerden kurtarmak gerektiğine inandıklarını söyledi.*" Birliğin birinci kongresi 1847 yılı yaz aylarında Londra'da toplandı. Wilhelm Wolf, Brüksel kentinin (Marx katılamıyordu), Engels de Paris ve çevresindeki bütün kentlerin delegesi olarak kongreye katıldılar. İkinci kongre ise Kasım ayı sonlarında toplandı. Daha önceden, Fransız sosyalistlerinin gelenek haline getirdikleri bir "yemin metni" yazmakla görevlendirilmiş olan Marx ve Engels, buraya Manifesto'nun taslağıyla gittiler. Fakat Engels'in bu biçime itirazları vardı ve Marx'a Ostende'de randevu vermek için yazdığı mektupta şunları söylüyordu: "*Yemin metni üzerinde düşündüm, bence hıristiyanlıktan esinlenen bu tanımlamadan vazgeçmek ve 'Komünist Manifesto' adını vermek daha doğru olur. Tarihsel bir bölüm*

eklemeden yapamayız ve eski biçimi uygun değil.”[8] İkinci Kongre Aralık ayına kadar sürdü ve Marx ile Engels’i, Komünist Parti Manifestosu’na son biçimini vermekle görevlendirdi. Birkaç hafta sonra Paris’te devrim patlak verdiği esnada metin hazırlanmış ve Almanca, İngilizce, Fransızca dillerinde basılmak üzere matbaaya verilmişti.

O günden bu yana dünya proletaryasının elinde, zamanın yıpratıcılığına, değişim ve dönüşümlere direnmiş ve genel çizgileriyle hâlâ genç ve tamamıyla güncel bir hazine duruyor. Birlik tarafından da kullanılan eski hümanist ve bulanık “Bütün insanlar kardeştir” sloganı yerine Manifesto, *“Bütün ülkelerin proleterleri birleşin!”* sloganını haykırıyordu. Bilinen, yaygın görüşün aksine bu slogan, ilk defa Manifesto’da kullanılmadı. Marksist araştırmacılar Avusturya’lı Grunberg ve Alman Meyer’e (Engels’in biyografisini yazan kişi) göre, Manifesto’nun yayınlanmasından birkaç ay önce Eylül 1847’de Adiller Birliği’nin Londra’da yayınladığı “*Komünist Dergi*”nin “0” numaralı ilk (ve tek) sayısının alt başlığında, bu ünlü slogan yer alıyordu.[9]

Komünist Manifesto’nun Güncelliği

Kuşkusuz, Manifesto belirli tarihsel bir evrede ortaya çıktı ve 1848’den günümüze kadar çok şey değişti. Yazarlarının bizzat kendileri bu duruma dikkat çektiler (1872 Almanca baskı için önsöze bakınız): *“Ayrıntıda şu ya da bu düzeltmeler yapılabilir. Bu esasların pratikte kullanılışı, ‘Manifesto’nun kendisinde de açıklandığı gibi, her yerde ve her zaman mevcut tarihsel durumlara bağlı olacak ve dolayısıyla II. Bölümün sonunda önerilen devrimci önlemlere kesinlikle özel bir ağırlık verilmeyecektir. .... Buna karşın ‘Manifesto’, üstünde değişiklik yapmaya artık kendimizde hak görmediğimiz bir tarihsel belgedir.”* Engels bu aynı fikri, daha sonraları da birkaç kez dile getirecektir. Bugün yüz elli yıl sonra değerlendirebilseydi ne derdi acaba?! Sanayide, kapitalizmin gelişiminde, o zamandan öngörülemeyecek onca değişiklik yaşandı, uzayın fethinde, sibernetik alanında ilerlemeler sağlandı. Bütün bu süre içerisinde önemli olaylar ve alt üst oluşlar yaşandı. Proletaryanın ilk iktidarı ele geçirme girişimi olan Paris Komünü, iki

büyük ve acımasız dünya savaşı, komünistler önderliğinde proletaryanın iktidarı ele geçirdiği ve bugüne kadar yaşanan en uzun deney olan 1917 Büyük Ekim Devrimi, birçok ülkenin bağımsızlıklarına kavuşmaları ve eski sömürgeciliğin hemen hemen tümüyle ortadan kalkması, ABD emperyalizminin dünya egemenliği, sosyal demokrasinin her gün daha da ağırlaşan ikiyüzlü ihaneti, Lenin ve Stalin'in ülkesinde revizyonizmin ortaya çıkması, 60'lardaki yenilgiye ve SSCB ile Doğu Bloku ülkelerinin çöküşüne götüren yanlışlar, eksikler, zaaflar... bu dönemde gerçekleşti.

Sosyal demokrat ve revizyonistlerin saflarında yaygın ve moda olan tez, Manifesto'nun bugün artık gelişmeler karşısında eskimiş ve kadük bir metin haline geldiğidir. Kuşkusuz bunlar, aynı zamanda Manifesto ya da Marx'tan alıntılar yapmaktan da vazgeçmiyorlar (ama buna, giderek daha seyrek başvuruyorlar ve hatta İspanyol "sosyalistleri" gibi bir kısmı, bu tür referansları kendi literatürlerinden temelli silmiş bulunuyorlar), hemen ardından ise, dünyanın 1848'den bu yana değiştiğini, Marx'ın vardığı sonuçların bugün için geçerli olmadığını ve işe yaramadığını ekliyorlar. Manifesto'nun, her türden revizyonistin ve ihanetçilerin işine yaramadığı doğrudur. Bugün her yerde, sosyal demokratlar ve sosyalist liderler işçi sınıfının çıkarlarından vazgeçmenin ve ihanetin politikasını uygulamıyorlar mı? Alçakça kendi burjuvazilerine/emperyalizmlerine hizmet götürmüyorlar mı? Fransa'da Jospin, İtalya'da "Olivier" (zeytin ağacı koalisyonu), İspanya'da Gonzales vb. proletaryanın karşısında kendi burjuvazisinin çıkarlarını savunup, onları temsil etmiyor mu? Kuşkusuz bütün bu unsurların, Manifesto'nun eskidiğini yüksek sesle ve kuvvetle haykırmalarından daha doğal bir şey yoktur. Bunlar, bugün tarihi çarpıtıp kendi çıkarlarına uygun bir şekilde yeniden düzenleyenlerle ve bunun üzerinden açık yalana başvurarak şiddetli antikomünist kampanyaya girişenlerle aynı kumaştan dokunmuşlardır.

Bu nedenle, Manifesto'nun salt belirli tarihsel koşulların bir ürünü olarak ortaya çıkmadığına ve sonraki deneylerin ön habercisi olmadığına özel bir vurgu yapmak önem taşımaktadır. İtalyan Marksisti Antonio Labriola'nın (1842?-1903?) dediği gibi: "*Gerçekte, tarihin*

bizzat kendisinin yarattığından başka bir tarihsel deney yoktur ve bu deneyleri de, ne önceden kestirmenin ne de karar altına alarak gerçekleştirmenin imkânı yoktur.” Manifesto, Marx ve Engels ile birlikte teorik gelişimi içerisinde olağanüstü nitel bir sıçrama gerçekleştiren düşünce tarihinin ilerleyişinin ürünüdür. Manifesto, sosyalizmi belirsiz ve bir ölçüde bulanık bir fikirden, bir bilim düzeyine yükselterek, ona kayda değer bir adım attırmıştır. Muhakkak başka nitel sıçramaları da beraberinde getirecek ve sürekli gelişme halindeki bu bilime dayanarak, kapitalizmin kendi mezarını kazmakta olduğunu büyük bir kesinlikle ilan etmişlerdi. *“Demek ki büyük sanayinin gelişmesiyle burjuvazinin üretim yaptığı ve ürünü sahiplendiği kendi temeli ayağının altından çekilmekte. Burjuvazi her şeyden önce kendi mezar kazıcılarını üretiyor. Onun yıkılması da proletaryanın zaferi de aynı oranda kaçınılmaz.”*

Marx ve Engels’in, yaptıkları bütün tahlilden çıkardıkları ana sonuç herhalde şudur: Kapitalizmin devrilmesi kaçınılmazdır. Bu belirleme, bugün de hâlâ geçerlidir. Aradan geçen zaman bunu onlarca kez doğrulamış ve SSCB’de olup bitenler de bu gerçeği ortadan kaldırmamıştır. Kuşkusuz kapitalizm kendi başına yıkılıp gitmeyecektir, ama bu ayrı bir sorundur. Önemli olan, gerçekleştirilen tüm teknik ve bilimsel ilerlemelere, değişim ve dönüşümlere karşın; kapitalizmin açlık, sefalet, insanın insan tarafından sömürülmesi, savaş, baskı gibi insanlığın en temel sorunlarına yanıt verecek kapasitede olmadığının görülmesi ve gösterilmesidir. Afrika halklarının içerisinde bulunduğu korkunç durum, bu halkların kültürsüzlüğünden değil, kapitalizmin barbarlığı ve aşırı sömürüsünden kaynaklanmaktadır. Aynı şey Amerika ve Asya kıtası halkları için de geçerlidir. Ve dünyanın belli başlı emperyalist ülkelerinde, bizzat ABD’de yoksul yuvaları, açlık, toplumsal marjinalleştirme yaşanmıyor mu? “Kültür ve refah” merkezi Avrupa, sefalet, işsizlik vb. gibi kapitalizmin diğer hastalıklarını tanımıyor mu? Burjuvazi bu sorunları asla halledemez. Bugün yüz elli yıl sonra, Marx ve Engels’in “*devlet iktidarı tüm burjuva sınıfın ortak işlerini yöneten bir komiteden başka bir şey değildir*” tespiti, formüle edildiği günkü kadar doğru ve günceldir. Tıpkı büyük burjuvazi

açısından, zamanın Fransa Başbakanı Guizot'nun 1847'de yapmış olduğu şu değerlendirmenin doğru ve güncel olması gibi: "*Ortalamanın üzerinde bir zekâya sahip olduğu halde herhangi bir mülkiyete ve sanayiye sahip olmayan kişinin, politik bakımdan tehlikeli sayılması gerekir.*"

Manifesto'da varılan öteki önemli sonuçlardan birisi de, işçi sınıfının oynayacağı tarihsel roldür. Gelişmeler tarafından doğrulanan bu tespitin, işçi sınıfının Avrupa'da henüz çoğunluğu teşkil etmediği ve zanaatkârların en aktif, politik bakımdan da en gelişkin sınıf olduğu bir dönemde yapıldığını hesaba katmak gerekir. "Ütopik komünizm"den "bilimsel komünizm"e doğru atılan adımı iyi anlayabilmek için, zanaatkâr ile proleter arasındaki ayrımı kavramak özel bir önem taşımaktadır. Proletarya ilk kez, Manifesto ile birlikte sahneye aktif olarak çıkmakta ve sınıf mücadelesine bütün içeriğini vermekteydi. Böylece Marx ve Engels'in, zanaatkârlar gibi belirli bir dönemde egemen olan, ama geleceği olmayan bir güçle, gelişip yaygınlaşan ve bugüne kadar da öyle olmaya devam eden proletarya gibi bir güç arasında nasıl ayrım yaptıklarını görüyoruz. Sınıf mücadelesine gelince, onu keşfedenler Marx ve Engels değildi, ama sınıf mücadelelerinin tarihsel ilerleyişin temel faktörü olduğunu ilan edenler onlardı. Marx açıkça şunları söylüyordu : "*.... modern toplumda sınıfların varlığını ya da bunlar arasındaki mücadeleyi keşfetme onuru, haliyle bana ait değildir. Benden çok daha önce burjuva tarihçileri bu sınıf savaşımının tarihsel gelişmelerini, burjuva iktisatçıları da sınıfların ekonomik yapısını açıkça anlatmışlardır. Benim yeni olarak tanıtladığım şey: 1)* sınıfların varlığının *ancak* üretimin gelişmesindeki belirli tarihi aşamalar *ile sıkı ilişki içerisinde bulunduğu, 2) sınıf mücadelesinin zorunlu olarak* proletarya diktatörlüğüne *varacağı, 3) bu diktatörlüğün kendisinin de sadece*, bütün sınıfların ortadan kalkmasına ve sınıfsız bir topluma *geçişten ibaret bulunduğu gerçeğidir.*"[10] (Vurgular Marx'a aittir.)

Sınıf mücadelesi ve proletaryanın öncü rolü böylece ortaya konduktan sonra, Manifesto'da, kapitalizmin temel karakteristiklerinden

biri olarak ve ancak kapitalizmin kendisinin yeryüzünden silinmesiyle ortadan kalkacak olan işçinin sömürülmesi anlatılır.

Bütün bunlar, bugün de güncel ve henüz çözümlenmemiş sorunlardır. SSCB'de, Arnavutluk'ta vb. olup bitenler, yukarıda söylenenleri asla geçersizleştirmez. Burası, bu konuyu tartışmanın yeri değil ama, bu ülkeleri çöküşe götüren hataya, küçümsemeye, deformasyona (ve ihanetlere) rağmen ve önerilen çözümlerin doğruluğu ve yanlışlığından bağımsız olarak, sorunlar sorun olarak kalmaya devam ediyor. Filozof L. Pena şunları söylüyor: *"Dünyada son on yıllarda yaşananlardan hareketle komünizmin iflası ilan edilmeye çalışıldı. .... Komünizmin uzun bir tarihi var. Komünizm bir projedir, insan toplumunu özel mülkiyetten arınmış bir tarzda örgütleme projesi. .... Yenilgiden etkilenen bazı öngörülerdir, yoksa projenin kendisi değil."*

Komünizmin düşmanları ve onların sözde teorisyen ve filozofları ne derse desin, Manifesto, müzelik bir eser değildir. Yüz elli yıl sonra bile o, proletaryanın sahipleneceği ve uluslararası devrimci harekete yol gösteren bir silahtır. Uluslararası gericilik, bunun farkında olduğu için Manifesto'da formüle edilen fikirlere amansızca saldırıyor; bu nedenle de uluslararası antikomünist kampanya zayıflamıyor ve durmuyor. Eğer iddia ettikleri gibi komünizm ebediyen yenilgiye uğratıldıysa, peki bu dizginsiz saldırganlık neden? Modern revizyonistlerden ihanetçi eski sosyal demokratlara ve *"itirafçılar sektörü"*ne (Benedetti) her gün yeni dahil olanlara kadar bütün gericilik, el ele vererek ve birbirini karşılıklı teşvik ederek bu antikomünist kampanyayı canlı tutmak için canhıraş çaba sarf ediyorlar. Dünyanın bütün gericileri komünizm fikrine karşı ve komünist partileri tasfiye etmek için, birlik içerisinde hareket ediyorlar. Bugünlerde ise, işçi hareketinin tarihini kaba ve iğrenç tarzda çarpıtan bir "yeni tarihçiler" güruhunu ortalığa salmış bulunuyorlar.

Bu antikomünist kampanya ve Manifesto'yu mezara gömmek, ya da tarihsel bir kütüphane dosyası haline getirmek için yürütülen bu çabalar, anlaşılır bir durumdur. *"Marksizmin bu ilk olgun eserinde"* (Lenin), dünyanın bugünkü güncel durumunun bir kez daha teyit ettiği şu gerçek dile getirilmiştir: *"Burjuvazi artık .... kölesine köle olarak bile varolma güvencesi veremiyor."*

Marx ve Engels'in bizzat kendilerinin de belirttikleri gibi, biz, Manifesto'nun bütün metninin değil ama, dayandığı temel itibarıyla özünün, bugün de güncel olduğunu bir kez daha ilan ediyoruz. Bu metinde temel önemde olan şey; proletaryanın sınıf mücadelesindeki rolü, enternasyonalist içerik (*"işçilerin vatanı yoktur"*) ve proletaryanın kendi hedeflerine ancak mevcut toplumsal düzeni zorla yıkarak yerine proletarya diktatörlüğünü kurması yoluyla varacağı doğrultusundaki tespitlerdir. İşçilerin zincirlerinden başka bir şeylerini kaybetmeyecekleri komünist devrim karşısında, burjuvazinin tir tir titremesi anlaşılır bir şeydir.

Manifesto, eskimiş ve aşılmış değildir. Burjuvazi yıkılmadıkça, proleter devrimi sonuna kadar götürülmedikçe, insanın insan tarafından sömürüsü, bir ülkenin başka bir ülke tarafından baskıya uğraması ve talan edilmesi, halkların silahlı zorbalık yoluyla egemenlik altına alınması... ortadan kalkmadıkça da aşılmış ve eskimiş sayılmayacaktır. Manifesto'nun aşıldığını iddia edenler; bizzat kendileri tarih tarafından aşılmış olanlardır. Bütün bu söylediklerimizin mümkün olabileceğini, Büyük Ekim Devrimi ve ondan önce 1871 Şanlı Paris Komünü, açık ve net bir şekilde ispatlamıştır. Komün eğer sonuna kadar gidemediyse, bunun sorumlusu Manifesto değil, öznel faktörlerdir.

Bugün, Komünist Parti Manifestosu'nun yayınlanışından yüz elli yıl sonra, dünya komünist hareketinin karşı karşıya kaldığı bütün sorunlara ve yaşanan değişimlere rağmen; bugün hâlâ Manifesto'ya karşı tutum, devrimcilerle reformistler ve komünistlerle sosyal hainler arasındaki kalın ayrım çizgisini teşkil etmektedir.

Ocak 1998
Marksist-Leninist Parti ve Örgütler
Uluslararası Konferansı adına
Raul Marco

1 Bu önsöz, F. Atalay tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

2 Ernst Drahm, Neue Zeit, XXXVII cilt s. 131, İspanyolca baskı.

3 Lenin, "Karl Marx".

4 F. Engels, Manifesto'nun 1890 baskısına önsöz.

5 F. Engels, "Revelations".

6 K. Marx, in Vorwaerts, Paris 1844.

7 K. Marx, “Bay Vogt”, Londra 1860.

8 Marx ve Engels, “Mektuplar”.

9 Kurt Grunberg ve Gustav Meyer, “Die Londoner Kommunistiche Zei tschrift und andere Urkunden aus den Jahren 1847-1848”, Leipzig 1921.

10 Joseph Weydemeyer’e mektup, 5 Mart 1852.

Önsöz [1872 Almanca Baskıya]

O dönemin koşullarında elbet ancak gizli olabilen ve uluslararası işçi birliği olan Komünistler Birliği, 1847 Kasımında Londra'da toplanan kongresinde, metinde imzası bulunanları, kamuoyuna sunulmak üzere ayrıntılı bir teorik ve pratik parti programı hazırlamakla görevlendirdi. Şubat Devriminden birkaç hafta önce metni basım için Londra'ya gönderilen aşağıdaki "Manifesto" böylece ortaya geldi. Önce Almanca yayınlanmış olarak, bu dilde, Almanya, İngiltere ve Amerika'da en az on iki ayrı baskı yaptı. İngilizcede ilk kez Miss Helen Macfarlane'in çevirisiyle 1850'de Londra'da "Red Republican"da yayınlandı ve 1871'de en az üç ayrı çeviri de Amerika'da yayınlandı. Fransızca yayın, önce Paris'te 1848'de Haziran Ayaklanmasından az önce yapıldı, yakında da New York'ta "Le Socialiste"te yayınlandı. Yeni bir çevirisi hazırlanmakta. Polonya dilinde yayın, ilk Almanca yayından az sonra Londra'da gerçekleşti. Rusçası, altmışlı yıllarda Cenevre'de yayınlandı. Yine ortaya çıkışının hemen ardından Danimarka diline çevrildi.

Son yirmi beş yıl içinde koşullar ne kadar değişmiş de olsa bu "Manifesto"da geliştirilmiş genel esaslar, bir bütün olarak bugün de hâlâ tam doğruluğunu korumaktadır. Ayrıntıda şu ya da bu düzeltmeler yapılabilir. Bu esasların pratikte kullanılışı, "Manifesto"nun kendisinde de açıklandığı gibi, her yerde ve her zaman mevcut tarihsel durumlara bağlı olacak ve dolayısıyla II. Bölümün sonunda önerilen devrimci önlemlere kesinlikle özel bir ağırlık verilmeyecektir. O pasaj bugün birçok yanıyla başka türlü kaleme alınırdı. Gerek büyük sanayinin son yirmi beş yıl içinde süren büyük gelişimi ve işçi sınıfının buna koşut ilerleyen parti örgütlenmesi karşısında, gerekse önce Şubat Devrimi ve daha da fazlasıyla proletaryanın iki ay boyunca siyasal iktidarı elinde tuttuğu Paris Komünü karşısında, bugün bu program yer yer eskimiştir.

Özellikle Paris Komünü, “işçi sınıfının hazır devlet aygıtını öylece ele geçirip onu kendi amaçları için işletemeyeceğini” kanıtlamış bulunuyor. (Bu hususun daha ileri boyutta işlendiği “Fransa’da İç savaş, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi’nin İletisi”, Almanca baskı, S.19’a bakınız.) Ayrıca, sosyalist yazının eleştirisi de ancak 1847’ye kadarını kapsadığından bugün için elbette eksiklidir; aynı şekilde komünistlerin çeşitli muhalefet partilerine karşı konumuna ilişkin söylenenler (Bölüm IV), bugün bile esasta doğru olmakla birlikte, ayrıntıda günümüz için yine de eskimiştir, çünkü siyasal durum tümüyle değişmiş ve tarihsel gelişim orada sözü edilen partilerin çoğunu dünyadan silmiştir.

Buna karşın “Manifesto”, üstünde değişiklik yapmaya artık kendimizde hak görmediğimiz bir tarihsel belgedir. Daha sonraki bir basım belki 1847’den günümüze köprü kuran bir girişle birlikte yayınlanır; önümüzdeki basım ise buna zaman bırakmayacak kadar ani oldu.

Londra, 24 Haziran 1872
Karl Marx–Friedrich Engels

Önsöz [1888 İngilizce Baskıya]

Manifesto, 1848 öncesinin siyasal koşullarında kaçınılmaz olarak gizli örgütlenmiş, başlangıçta sadece Alman sonraları ise uluslararası bir işçi birliği olan Komünistler Birliği’nin platformu olarak yayınlandı. Marx ve Engels, Birliğin Kasım 1847’de Londra’da gerçekleşen kongresinde teorik ve pratik açıdan eksiksiz bir parti programının yayınlanmasını sağlamak için görevlendirildiler. Almanca kaleme alınan metin, 24 şubat’taki Fransız Devriminden birkaç hafta önce, Ocak 1848’de basılmak için Londra’ya yollandı. Bir Fransızca çevirisi 1848 Haziran Ayaklanması’ndan hemen önce Paris’te yayınlandı. Miss Helen Macfarlane tarafından gerçekleştirilen ilk İngilizce çevirisi 1850

yılında, George Julian Harney’in “Red Republican”ında Londra’da okuyucuyla buluştu. Manifesto’nun bunun dışında Danimarka ve Polonya dillerinde baskıları da yapıldı.

Proletarya ile burjuvazi arasındaki ilk büyük meydan muharebesi olan 1848 Paris Haziran Ayaklanması’nın bastırılması Avrupa işçi sınıfının toplumsal ve siyasal mücadelesini geçici bir süre geri plana itti. O zamandan sonra egemenlik için verilen savaş Şubat Devrimi öncesinde olduğu gibi mülk sahibi sınıfların farklı kesimleri arasında gerçekleşti; işçi sınıfı, radikal burjuvazinin en sol kanadı konumuyla ve siyasal hareket serbestliği için mücadeleyle sınırlandı. Kendi başına proleter hareketler, sürdükleri ve yaşam işareti verdikleri yerlerde acımasızca ezildiler. Böylelikle Prusya polisi Komünistler Birliği’nin o zamanlar Köln’de bulunan Merkez Komitesinin izini buldu. Üyeleri tutuklandı ve on sekiz ay süren tutukluluk sonunda Ekim 1852’de mahkemeye çıkarıldılar. Bu meşhur “Köln Komünistler Davası” 4 Ekim’den 12 Kasım’a kadar sürdü; tutukluların yedisi üç yıldan altı yıla kadar kale hapsine çarptırıldılar. Hükümden hemen sonra Birlik, kalan üyeleri tarafından resmen feshedildi. Manifesto’ya gelince: hafızalardan silinmeye mahkûmmuş gibi görünüyordu.

Avrupa işçi sınıfı egemen sınıfa karşı yeni bir saldırı için yeterli kuvveti topladığında, Uluslararası İşçi Birliği oluştu. Ancak açıkça Avrupa’nın ve Amerika’nın savaşma isteğiyle dolu tüm proletaryasını yekvücut hale getirmeyi amaçlayan bu birlik, Manifesto’da dile getirilen ilkeleri hemen ilan edemedi. Enternasyonal’in programı, gerek İngiliz sendikalar, gerekse Proudhon’un Fransız, Belçikalı, İtalyan, İspanyol yandaşları ve Almanya’daki Lassalle’cılar[11] tarafından kabul edilebilecek kadar geniş olmalıydı. Bu Programı tüm tarafları hoşnut edecek bir biçimde kaleme almış olan Marx, işçi sınıfının, eylem birlikteliğinin ve ortak tartışmaların zorunlu sonucu olan entelektüel gelişimine tam bir güven duyuyordu. Sermayeye karşı verilen mücadeledeki olaylar ve değişkenlikler, zaferlerden daha fazla olan yenilgiler, insanların pek bağlandıkları çeşit çeşit şarlatanlıkların yetersizliği hakkında bilinçlenmelerini sağlayıp, onların işçi sınıfının kurtuluşunun gerçek koşullarını tamamen kavramalarının yolunu

açacaktır. Ve Marx haklıydı. Enternasyonal 1874 yılında dağıldığında, işçileri, 1864 yılında kuruluşunda bulduğundan çok farklı bir durumda bırakmıştı. Fransa'da Proudhon'culuk, Almanya'da Lassalle'cılık ölmek üzereydi ve tutucu İngiliz sendikaları da, çoğunluğu Enternasyonal'le olan bağlarını çoktan koparmış olmalarına karşın, geçtiğimiz yıl Swansea'da başkanlarının onlar adına "Kıta sosyalizmi bizim için korkutuculuğunu yitirdi" açıklamasını yapabildiği noktaya doğru yaklaşıyorlardı. Gerçekten de Manifesto'nun ilkeleri bütün ülkelerin işçileri arasında hatırı sayılır ilerlemeler kaydetmişti.

Böylelikle Manifesto tekrar ön plana çıktı. Almanca metin 1850'den beri İsviçre, İngiltere ve Amerika'da defalarca yeniden basılmıştı. 1872 yılında ve bu sefer çevirinin "Woodhull&Claflin's Weekly"de yayınlandığı New York'ta İngilizceye çevrildi. Bu İngilizce metni temel alan Fransızca çeviri New York'da "Le Socialiste" tarafından yapıldı. O zamandan beri Amerika'da, bir tanesi İngiltere'de de tekrar basılmış, ana metni az çok tahrif etmiş, en azından iki İngilizce çeviri yayınlandı. Bakunin'in yaptığı ilk Rusça çeviri 1863 yılı sıralarında Herzen'in Cenevre'deki "Kolokol" adlı basımevi tarafından çıkarıldı, yiğit Vera Zasuliç tarafından yapılan ikincisiyse yine Cenevre'de 1882'de basıldı. Danimarka dilinde yeni baskısı 1885'te Kopenhag'ta "Socialdemokratisk Bibliotek" tarafından çıkarıldı, Fransızca yeni çevirisi ise Paris'te 1886'da "Le Socialiste"de çıktı. Bu sonuncusunun ardından İspanyolca bir çeviri hazırlandı ve 1886'da Madrid'de yayınlandı. Almanca baskıların kesin sayısı bilinmiyor, en azından on iki olduğu söylenebilir. Bana anlatıldığı kadarıyla, birkaç ay önce İstanbul'da Ermenice olarak çıkması gereken çeviri, yayıncının, üstünde Marx isminin bulunduğu bir kitabı basmaya cesaret edememesinden, çevirenin de kitabı kendi eseriymiş gibi göstermeyi reddetmesi yüzünden gün ışığına çıkamamış. Diğer dillerde de çevirilerin yapıldığını duydum ama hiçbirini görmedim. Böylece "Manifesto"nun tarihi, büyük ölçüde işçi hareketinin tarihini yansıtıyor; Manifesto günümüzde şüphesiz tüm sosyalist külliyatın en yaygın, en uluslararası eseri, Sibirya'dan Kaliforniya'ya kadar işçi sınıfının tanıdığı ortak bir program haline gelmiştir.

Yine de kaleme aldığımız sırada onu *sosyalist* bir manifesto olarak adlandıramazdık. 1847 yılında sosyalist denince akla bir yandan çeşitli ütopik sistemlerin taraftarları, İngiltere'de Owen'cılarla Fransa'da Fourier'cilerin oluşturduğu çoktan ölmeye yüz tutmuş mezhepler, diğer yandan bütün yamacılıklarıyla, sermaye ve kâr için hiçbir tehlike yaratmaksızın her türlü toplumsal kötülüğü ortadan kaldıracaklarına söz veren muhtelif şarlatanlar —her iki durumda da işçi hareketinin dışında duran ve daha çok okumuş sınıflardan destek arayanlar anlaşılıyordu. O zamanlar işçi sınıfının salt politik bir devrimin yetersizliğine ikna olmuş ve toplumun baştan aşağıya değişmesinin yanında olan kısmı kendini komünist olarak adlandırıyordu. Kaba, yontulmamış, tamamen içgüdüsel bir komünizmdi bu; ama işin özünü yakalamıştı ve işçi sınıfı içinde, Fransa'da Cabet'nin, Almanya'da Weitling'in ütopik komünizmini yaratacak denli güçlüydü. Yani 1847 yılında sosyalizm bir orta sınıf hareketiyken komünizm işçi sınıfının bir hareketiydi. En azından Kıta üstünde sosyalizm "saygın" bir görüştü; komünizm bunun tam tersiydi. Biz de başından beri "işçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır" düşüncesinde olduğumuzdan, bu iki isimden hangisini seçmek zorunda olduğumuz hakkında hiçbir kuşkuya yer yoktu. Dahası o zamandan beri ondan vazgeçmek hiç aklımıza gelmedi.

"Manifesto" ikimizin ortak eseri olsa da onun çekirdeğini oluşturan ana düşüncenin Marx'a ait olduğunu belirtmekle yükümlüyüm. Bu düşünceye göre: her tarihsel çağda, egemen iktisadi üretim ve değişim tarzı ve onu zorunlu olarak izleyen toplumsal katmanlaşma, üstünde o çağın politik ve düşünsel tarihinin yükseldiği ve sadece buradan çıkarak insanlığın tüm tarihinin (toprağın ve arazinin ortak mülkiyetine dayalı ilkel gens düzenin yıkılmasından sonra) sınıf mücadeleleri tarihi olduğunun açıklanabildiği temeli oluşturur. Sömüren ve sömürülen, ezen ve ezilen sınıflar arasındaki savaşların tarihinin gelişmesi günümüzde, sömürülen ve ezilen sınıfın –proletaryanın– toplumun tümünü, sömürüden ve baskıdan, sınıf farklılıklarından ve savaşlarından kurtarmaksızın sömüren ve ezen sınıfın –burjuvazinin– boyunduruğundan kurtulamayacağı aşamaya gelip dayanmıştır.

Kanımca, Darwin’in teorisinin doğa bilimlerinde yol açtığı ilerlemelerin aynısına tarih biliminde yol açmak için yeterli olan bu düşünceye, ikimiz de 1845’ten yıllar önce yavaş yavaş yaklaşıyorduk. Bu yönde ne kadar yol aldığımı en iyi “İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu” adlı eserim gösterir. Ama 1845 baharında Brüksel’de onunla tekrar görüştüğümde o bu düşünceye kesin biçimini vermişti ve neredeyse yukarda toparladığım açıklıkta önüme serdi.

1872 tarihli Almanca baskıya yazdığımız Önsöz’den şunları alıntılayacağım:

“Son yirmi beş yıl içinde koşullar ne kadar değişmiş de olsa bu ‘Manifesto’da geliştirilmiş genel esaslar, bir bütün olarak bugün de hâlâ tam doğruluğunu korumaktadır. Ayrıntıda şu ya da bu düzeltmeler yapılabilir. Bu esasların pratikte kullanılışı, ‘Manifesto’nun kendisinde de açıklandığı gibi, her yerde ve her zaman mevcut tarihsel durumlara bağlı olacak ve dolayısıyla II. Bölümün sonunda önerilen devrimci önlemlere kesinlikle özel bir ağırlık verilmeyecektir. O pasaj bugün birçok yanıyla başka türlü kaleme alınırdı. Gerek büyük sanayinin son yirmi beş yıl içinde süren büyük gelişimi ve işçi sınıfının buna koşut ilerleyen parti örgütlenmesi karşısında, gerekse önce Şubat Devrimi ve daha da fazlasıyla proletaryanın iki ay boyunca siyasal iktidarı elinde tuttuğu Paris Komünü karşısında, bugün bu program yer yer eskimiştir. Özellikle Paris Komünü, ‘işçi sınıfının hazır devlet aygıtını öylece ele geçirip onu kendi amaçları için işletemeyeceğini’ kanıtlamış bulunuyor. (Bu hususun daha ileri boyutta işlendiği ‘Fransa’da İç savaş, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi’nin İletisi’, Almanca baskı, s.19’a bakınız.) Ayrıca, sosyalist yazının eleştirisi de ancak 1847’ye kadarını kapsadığından bugün için elbette eksiklidir; aynı şekilde komünistlerin çeşitli muhalefet partilerine karşı konumuna ilişkin söylenenler (Bölüm IV), bugün bile esasta doğru olmakla birlikte, ayrıntıda günümüz için yine de eskimiştir, çünkü siyasal durum tümüyle değişmiş ve tarihsel gelişim orada sözü edilen partilerin çoğunu dünyadan silmiştir.”

Buna karşın “Manifesto”, üstünde değişiklik yapmaya artık kendimizde hak görmediğimiz bir tarihsel belgedir.”

Sunulan çeviri Marx'ın 'Kapital'inin büyük bir bölümünü çevirmiş olan Mr. Samuel Moore'un kaleminden çıkmıştır. Çeviriyi beraberce gözden geçirdik ve ben de tarihi göndermeleri açıklayan birkaç dipnot ekledim.

Londra, 30 Ocak 1888
Friedrich Engels

11 Lassalle bize karşı kendini Marx'ın öğrencisi olarak gösteriyor ve böylelikle 'Manifesto'nun zemini üstünde duruyordu, bununla beraber 1862-1864 yılları arasında yaptığı kitlesel ajitasyonlarda üretim kooperatiflerinin devlet kredisiyle teşvik edilmesi dışında bir şey söylemiyordu.

[1890 Almanca Baskıya Önsöz]

Daha öncekilerin yazılışından bu yana “Manifesto”nun bir yeni basımını daha yapmak gerekti ve ona ilişkin burada belirtilmesi gereken pek çok şey oldu.

Vera Zasuliç’in yaptığı ikinci Rusça çeviri 1882’de Cenevre’de yayınlandı; ona önsözü Marx ve ben kaleme aldık. Ama yazık ki Almanca orijinal metni kayboldu, yani bu çalışmaya hiçbir şey katmayacak biçimde Rusçadan tekrar çevirmem gerekiyor. Orada şöyle demişiz:

“‘Komünist Parti Manifestosu’nun ilk Rusça yayını, Bakunin’in çevirisiyle altmışlı yılların başında ‘Kolokol’ basımevinde gerçekleşti. O zamanlar Batı için bu metnin Rusça yayınlanışı ancak edebi bir ilginçlik anlamı taşıyordu. Bugün artık böyle bir yaklaşım mümkün değildir. ‘Manifesto’nun ilk yayınlandığı dönemde (Ocak 1848) proletarya hareketinin ne kadar sınırlı bir bölgeye yayılmış olduğu, en iyi bir şekilde ‘Komünistlerin Çeşitli Muhalefet Partilerine Karşı Konumu’ bölümü göstermektedir. Her şeyden önce Rusya ve Amerika yoktur orada. O dönem, Rusya’nın henüz Avrupa gericiliğinin son büyük rezervini oluşturduğu ve Amerika’ya göçlerin, Avrupa proletaryasının fazla gelen güçlerini emdiği bir dönemdi. Her iki ülke Avrupa’ya hammadde sağlıyor ve aynı zamanda Avrupa’nın sanayi ürünlerine de pazar işlevi görüyordu. Yani her ikisi de Avrupa’daki toplumsal düzenin şöyle ya da böyle payandası konumundaydı. Bütün bunlar günümüzde öyle değişti ki! Tam da Avrupa’dan göçler, Kuzey Amerika’da, yarattığı rekabet sonucu Avrupa’daki küçük ya da büyük toprak mülkiyetini temelden sarsan büyük tarım işletmelerine olanak sağladı. Bu göçler aynı zamanda Birleşik Devletler’e, sanayi için zengin yan kaynaklarını sömürme olanağı verdi, hem de öyle bir enerjiyle ve

öyle bir yüksek ölçüde ki, Amerika'nın sanayide Batı Avrupa tekelini kısa sürede sona erdirmesi kaçınılmazdır. Ve bu her iki durum, Amerika'nın kendisine de devrimci yönde etki yapmaktadır. Kendi hesabına çalışan çiftçilerin küçük ve orta toprak mülkiyeti, yani Amerika'daki tüm siyasal düzenin temeli, giderek artan oranda dev çiftliklerin rekabeti altında ezilmekte, öte yandan aynı anda sanayi bölgelerinde de sermayenin olağanüstü birikimiyle ilk kez kalabalık bir proletarya oluşmaktadır.

Rusya'ya gelince, 1848/49 Devrimi döneminde yalnız Avrupa soyluları değil, Avrupa burjuvaları da o sıralar daha ancak gücünün farkına varmakta olan proletaryaya karşı tek kurtuluşu Rusya'nın müdahalesinde buldular. Çar'ı Avrupa gericiliğinin başı ilan ettiler. Oysa bugün Çar, devrimin savaş tutsağı olarak Gaçina'da bulunuyor ve Rusya, Avrupa'nın devrimci hareketinin başında yer alıyor.

'Komünist Manifesto'nun görevi, günümüz burjuva mülkiyetinin yakındaki kaçınılmaz çöküşünü ilan etmekti. Oysa Rusya'da, bir yandan kapitalist düzen ateşli bir hızla gelişip burjuva toprak mülkiyeti henüz oluşurken, öbür yanda toprağın yarıdan fazlası köylülerin ortak mülkiyetindedir.

Burada sorun şu: Rus köylü cemaatleri, yani toprağın ortak mülkiyetinin zaten çok yıpratılmış olan bu ilkel biçimi, toprak mülkiyetinin üst bir komünist biçimine doğrudan geçebilir mi, yoksa önce Batıdaki tarihsel gelişimle aynı çözüşme sürecinden geçmesi mi gerekir?

Bugün için mümkün görünen tek yanıt şu: Eğer Rus Devrimi, Batıdaki işçi devrimi için de ikisinin birbirini bütünleyeceği bir işaret olursa, o zaman bugünkü cemaat mülkiyeti komünist bir gelişmenin çıkış noktası olabilir.

Londra, 21 Ocak 1882."

Polonya dilinde yeni bir çeviri aynı günlerde Cenevre'de yayınlandı: "Manifest Komunistyczny".

Ayrıca 1885'te Kopenhag'da yeni bir Danimarka çevirisi çıktı. Yazık ki tam bir çeviri değil; çevirmene zor gelmiş görünen bazı önemli yerler atlanmış ve metnin orasında burasında çok daha rahatsız edici

yüzeysellik izleri görülüyor, öyle ki, çevirmen biraz daha özen gösterip doğru dürüst bir şey çıkarabilirmiş, dedirtiyor.

1886'da Paris'te "Le Socialiste", yeni bir Fransızca çeviri yayınladı; şimdiye kadarkilerin en iyisi.

Ardından aynı yıl Madrid "El Socialista"dan bir İspanyolca çeviri ve broşür yayınlandı: "Manifesto del Partido Comunista" por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, Adminstración de "El Socialista", Hernán Cortés 8.

İlginç olarak ayrıca 1887'de Ermenice bir çeviri metninin bir İstanbullu yayıncıya sunulduğunu belirteyim; ama adamcağız üstünde Marx imzası bulunan bir şeyi basmaya cesaret edemediği için çevirmene kendi imzasını atmasını rica etmiş, o da kabul etmemiş.

İngiltere'de az ya da çok hatalı Amerikanca çevirilerin orada burada çokça yayınlanmasının ardından nihayet 1888'de aslına uygun bir çeviri yayınlandı. Çevirmeni benim arkadaşım Samuel Moore'dur ve çeviriyi basım öncesi ikimiz birlikte bir kez daha gözden geçirdik. Adı: "Manifesto of the Communist Party", by Karl Marx and Frederick Engels. Authorized English Translation, edited and annotated by Frederick Engels, 1888, London, William Reeves, 185 Fleet St.E.C. O yayındaki bazı notları bu yayına da aldım.

"Manifesto"nun kendine özgü bir yaşam öyküsü oldu. Ortaya çıktığında o zamanlar bilimsel sosyalizmin henüz az sayıda olan öncülerince heyecanla selamlandı (ilk önsözde adı geçen çevirilerin kanıtladığı gibi), sonra Paris işçilerinin Haziran 1848 yenilgisiyle başlayan gericilik tarafından kısa sürede geriye itildi ve nihayet 1852 Kasımı'nda Köln komünistlerinin mahkûmiyetiyle "yasal açıdan" hüküm giydi. Başlangıç tarihini Şubat Devriminden alan işçi hareketinin sahneden çekilmesiyle "Manifesto" da geri plana gitti.

Avrupa işçi sınıfı egemen sınıflara karşı yeni bir çıkış için tekrar yeterince güçlendiğinde, Uluslararası İşçi Birliği oluştu. Amacı, Avrupa'nın ve Amerika'nın tüm mücadeleci işçilerini *tek* bir büyük ordu bünyesinde kaynaştırmaktı. Dolayısıyla "Manifesto"da konan esaslardan *hareket edemez*di. İngiliz sendikalarına, Fransa, Belçika, İtalya ve İspanya Proudhon'cularına ve Alman Lasalle'cılarına[12] kapıyı kapalı tutmayan bir programı olmalıydı. İşte bu program –

Enternasyonal tüzüklerinin dayandığı temeller– Marx tarafından, Bakunin'in ve anarşistlerin bile kabul ettikleri bir ustalıkla kaleme alındı. "Manifesto"da konan esasların nihai zaferi için Marx yalnız ve yalnız işçi sınıfının, birleşik eylemden ve tartışmadan zorunlu olarak ortaya çıkması gereken entelektüel gelişimine güveniyordu. Sermayeye karşı mücadelenin yarattığı olaylar ve değişkenlikler olsun, başarılardan çok yaşanan yenilgiler olsun, bu mücadeleyi verenleri, bugüne kadarki gibi tüm dünyanın derdine merhem bulmaya yeterli olmadıklarını açıkça fark etmekten ve işçilerin kurtuluşunun gerçek koşullarını temellice görmek için zihinlerini daha açık tutmaktan alıkoyamazdı. Marx haklıydı. 1874'te Enternasyonal'in çözülüşündeki işçi sınıfı, 1864'te onun kuruluşundaki işçi sınıfından tamamen farklıydı. Gerek Fransa, İspanya, İtalya gibi ülkelerdeki Proudhon'culuk, gerekse Almanya'daki spesifik Lasalle'cılık, tükenmekteydi ve hatta o zamanın katı gerici İngiliz sendikaları bile yavaş yavaş 1887'de Swansea'deki kongre başkanlarının onlar adına şunu söyleyebildiği noktaya doğru gitmekteydiler: "Kıta sosyalizmi bizim için ürkütücülüğünü yitirmiştir." Evet Kıta sosyalizmi, ama daha 1887'de yalnızca bir teoriden ibaretti o, "Manifesto"da ortaya konmuş bir teori. Ve işte böylece "Manifesto", belli oranda modern işçi hareketinin 1848'den bu yana tarihçesini yansıtmaktadır. Günümüzde ise kuşkusuz tüm sosyalist yazının en yaygın ve en uluslararası bir ürünüdür, Sibirya'dan Kaliforniya'ya tüm ülkelerin milyonlarca işçisinin ortak programıdır.

Ama ortaya çıktığında ona *sosyalist* manifesto diyemezdik elbet. 1847'de sosyalist denince iki tür kişi anlaşılıyordu. Bir yanda, daha o zaman giderek tükenmekte olan tarikatlara daralmış çeşitli ütopik sistemlerin, özellikle de İngiltere'de Owen'cılığın, Fransa'da Fourier'ciliğin peşinde olanlar. Öbür yandaysa, sermayeye ve kâra hiç dokunmaksızın toplumsal bozuklukları her derde deva çeşitli merhemlerle her çeşit yamalık yöntemleriyle gidereceğini sanan sayısız sosyal lafazanlar. Her iki yandakiler de: İşçi sınıfının dışında duran ve daha çok "kültürlü" sınıfların desteğini arayanlar. Buna karşılık, işçilerin, salt siyasal değişimlerin yetersizliğinden emin olan ve toplumun temelde yeniden biçimlenmesini gerekli gören öteki kesimi, o

zamanlar kendilerine *komünist* diyorlardı. Biraz ham işlenmiş, salt içgüdüsel, bazen biraz kaba bir komünizmdi bu; ama yine de iki ütopik komünizm sistemini, Fransa'da Cabet'nin "İkaryacı" komünizmi ile Almanya'da Weitling'in ütopik komünizmini ortaya çıkaracak kadar da güçlüydü. 1847'de sosyalizm, bir burjuva hareketi, komünizmse işçi hareketiydi. Sosyalizm, en azından tüm Kıtada, kibar işiydi, komünizmse tam tersi. Ve biz daha o zaman "işçilerin kurtuluşu, işçi sınıfının kendi işi olmalı" görüşünü taşıdığımız için, bu iki deyimden hangisini seçeceğimiz konusunda bir an bile tereddüt etmedik. O zamandan beri de bundan geri dönmek asla aklımızdan geçmedi.

"Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!" Bu sözü, bundan 42 yıl önce, proletaryanın kendi talepleriyle ortaya çıktığı Paris Devriminin öncesinde, tüm dünyaya haykırdığımızda çok az yanıt gelmişti. Ama 28 Eylül 1864'te Batı Avrupa ülkelerinin çoğunluğunun proleterleri zafer dolu anılarıyla, Uluslararası İşçi Birliği'nde birleştiler. Enternasyonal ancak dokuz yıl yaşadı gerçi. Ama onun kurduğu tüm ülkelerin işçilerinin ebedi birliğinin hâlâ hayatta olduğuna ve her zamankinden daha güçle hayatta olduğuna, bugünkü günden daha iyi bir kanıt yoktur. Çünkü şu satırları yazdığım bugün, Avrupa ve Amerika proletaryası, ilk kez harekete geçen kavga güçlerinin geçidini yapmakta, "tek" bir ordu olarak, "tek" bir bayrak altında ve en yakın "tek" bir hedefe yönelik: Daha 1866'da Enternasyonal'in Cenevre Konferansı'nda ve yine 1889'da Paris İşçi Kongresi'nde ilan edilen, yasalaşması talep edilen, sekiz saatlik işgünü hedefine. Ve bugünün seyri, kapitalistlerin ve tüm ülkelerin toprak ağalarının gözlerine, tüm ülkelerin proleterlerinin gerçekten birleştiğini gösterecektir.

Ah keşke Marx da yanımda olsa, bunu kendi gözleriyle görseydi!

Londra, 1 Mayıs 1890
F. Engels

12 Lasalle kendini bize hep Marx'ın "öğrencisi" olarak tanıtmış ve böyle olunca da elbet "Manifesto" zemininde yer almıştı. Ama onun devlet kredisiyle üretici kooperatifleri talebinin ötesine geçmeksizin tüm işçi sınıfını, devlet yardımcısı ile kendi kendine yardımcı diye ikiye bölen izleyicileri başkadır.

KOMÜNİST PARTİ MANİFESTOSU

Manifest

der

Kommunistischen Partei.

Veröffentlicht im Februar 1848

Proletarier aller Länder vereinigt euch

London.

Avrupa’da bir hayalet dolaşıyor —Komünizm hayaleti. Avrupa’nın tüm eski güçleri bu hayalete karşı kutsal bir sürgün avı için ittifak halindeler; Papa ile Çar, Metternich ile Guizot, Fransız radikalleri ile Alman polisleri.

İktidardaki rakiplerince çığlık çığlığa komünist diye saldırılmayan hiçbir muhalefet partisi var mı? Daha ilerici muhaliflere olduğu gibi, gerici rakiplerine de damgalayıcı bir komünizm suçlamasıyla karşılık vermeyen hiçbir muhalefet partisi var mı?

Bu gerçeklikten iki şey çıkıyor.

Komünizm, artık tüm Avrupa güçlerince bir güç olarak kabul edilmiştir.

Komünistlerin, bakış tarzlarını, amaçlarını ve eğilimlerini tüm dünya önünde açıkça ortaya koymaları ve Komünizm hayaleti masalının karşısına bir parti manifestosuyla bizzat çıkmalarının tam zamanıdır.

Bu amaçla en değişik milliyetlerden Komünistler Londra’da toplandılar ve İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Flamanca ve Danimarka dilinde yayınlanmak üzere aşağıdaki manifestoyu oluşturdular.

I - Burjuvalar ve Proleterler[13]

Bugüne kadarki tüm toplum[14] tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir.

Özgür ile köle, patrisyen ile pleb, senyör ile serf, lonca ustası ile çırak, kısacası, ezen ile ezilen, birbiriyle sürekli bir karşıtlık içinde bulunmuş, birbirine karşı gizli ya da açık kesintisiz bir mücadele sürdürmüş, bu mücadele ya tüm toplum yapısının devrimci bir dönüşümüyle, ya da mücadele eden sınıfların hep birlikte çöküşüyle sonuçlanmıştır.

Tarihin daha önceki dönemlerinde, hemen her yerde toplumun değişik katmanlara tam bir ayrılmışlığını, toplumsal konumların çeşitli basamaklara ayrılmasını görüyoruz. Eski Roma'da, patrisyenler, şövalyeler, plebler, köleler; ortaçağda, feodal beyler, vasaller, lonca ustası, çıraklar, serfler; üstelik hemen her bir sınıf da kendi içinde özel bir basamaklılık gösteriyor.

Feodal toplumun çökmesiyle oluşan modern burjuva toplumu, sınıf karşıtlığını ortadan kaldırmış değil. Yalnızca, eskilerin yerine yeni sınıflar, yeni ezme koşulları, yeni mücadele biçimleri getirmiştir.

Ne var ki burjuvazinin dönemi olan çağımızın başlıca özelliği, sınıf karşıtlıklarını basitleştirmiş olmasıdır. Giderek toplumun tümü birbirine düşman iki safa, birbirine doğrudan karşıt iki büyük sınıfa ayrılıyor: Burjuvazi ile proletarya.

Ortaçağın serflerinden ilk kentlerin imtiyazlı köylüleri, imtiyazlı köylülükten de burjuvazinin ilk unsurları oluştu.

Amerika'nın keşfi, Afrika'nın gemiyle dolanılması, yükselen burjuvaziye yeni bir alan yarattı. Doğu Hint ve Çin pazarı, Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgelerle alışveriş, mübadele araçlarında ve genel olarak metadaki artış, ticarete, gemiciliğe, sanayiye görülmemiş

bir yükselme getirdi ve böylece de yıkılmakta olan feodal toplumun içindeki devrimci öğeye hızlı bir gelişme sağladı.

Sanayide o zamana kadarki feodal veya lonca yapılı işletme tarzı, yeni pazarlarla büyüyen talebi karşılamaz oldu. O yapıların yerini manüfaktür aldı. Sanayi orta kesimi, lonca ustalarını bir kenara itti; işin değişik korporasyonlar arasında bölünmesi, işin her bir atölyenin kendi içindeki bölünmesi önünde yitip gitti.

Ama pazarlar sürekli büyüyor, talep sürekli yükseliyordu. Manüfaktür de yetmez oldu. İşte bu noktada buhar ve makineleşme, sanayi üretimine devrim getirdi. Manüfaktürün yerini modern büyük sanayi alırken, sanayi orta kesiminin yerini de endüstri milyonerleri, tüm sanayi ordularının patronları, modern burjuvazi aldı.

Büyük sanayi, Amerika'nın keşfinin hazırladığı dünya pazarını oluşturdu. Dünya pazarı ise, ticarete, gemiciliğe, kara ulaşımına ölçüsüz bir gelişme sağladı. Bu da yine sanayiyi geliştirici etki yaptı ve sanayinin, ticaretin, gemiciliğin, demiryollarının genişlemesi ölçüsünde burjuvazi de gelişti, sermayesini artırdı, ortaçağdan kalma tüm sınıfları geriye itti.

Demek ki modern burjuvazinin kendisinin de nasıl uzun bir gelişme sürecinin, üretim ve değişim tarzlarındaki bir dizi dönüşümlerin ürünü olduğu görülüyor işte.

Burjuvazinin bu gelişim basamaklarının her birini, ona uyan bir politik ilerleme izliyordu. Feodal beylerin egemenliğinde baskı altındaki bir kesim, komün[15] içinde silahlı ve kendi kendini yöneten birlik, şurada bağımsız kent cumhuriyeti, orada monarşiye karşı vergi yükümlüsü üçüncü kesim, sonra manüfaktür döneminde mutlak veya meşruti monarşilerde soylulara karşı denge gücü, bütünüyle büyük monarşilerin temeli olarak burjuvazi, mücadelesinin sonucunda nihayet büyük sanayinin ve dünya pazarının oluşturulmasıyla modern temsili devlette siyasal iktidarı tek başına ele geçirdi. Modern devlet iktidarı, tüm burjuva sınıfının ortak işlerini yürüten bir komiteden ibarettir.

Burjuvazi, tarihte son derece devrimci bir rol oynamıştır.

İktidara geldiği her yerde burjuvazi, tüm feodal, babaerkil, kırsal ilişkileri darmadağın etmiştir. İnsanları doğal efendilerine düğümleyen

cicili bicili feodal kordonları acımasızca koparıp atmış ve insan ile insan arasında kupkuru çıkar dışında, duygusuz “nakit ödeme” dışında, hiçbir bağ bırakmamıştır. Dindar esrikliğin kutsal ürpertilerini de, şövalyece yüksek heyecanları da, dar kafalı burjuva duygusallığını da bencil hesapçılığın buz gibi suyunda boğmuştur. Kişisel saygınlığı değişim değerine indirgemiş, sayısız belgeli ve kazanılmış özgürlüklerin tümünün yerine *tek* bir özgürlüğü, vicdansız ticaret özgürlüğünü koymuştur. Kısacası burjuvazi, dinsel ve siyasal gözbağlarıyla üstü örtülü sömürünün yerine, apaçık, utanmaz, dolaysız, çıplak sömürüyü geçirmiştir.

Bugüne dek üstün değer verilen ve sofuca bir ürküntüyle bakılan ne kadar eylem varsa burjuvazi bunların hepsinin üstündeki kutsallık örtüsünü çekip atmıştır. Doktoru da, hukukçuyu da, rahibi de, şairi de, iktisatçıyı da, kendi ücretli emekçisi haline getirmiştir.

Burjuvazi, aile ilişkilerinin yürek titreten duygu dolu peçesini yırtmış ve onu düz para ilişkisine indirgemiştir.

Burjuvazi, ortaçağda gericiliğin öylesine hayranlığını uyandıran kaba kuvvet gösterisinin maskesini indirip, ona nasıl hantalca bir ayı postunun yakıştığını açığa çıkarmıştır. İnsan eyleminin neleri başarabileceğini ilk kanıtlayan burjuvazi olmuştur. Mısır’ın piramitlerinden, Roma’nın su kanallarından ve gotik katedrallerden çok başka harikalar yaratmış, Kavimler Göçünden ve Haçlı Seferlerinden çok başka seferler gerçekleştirmiştir.

Üretim araçlarında, dolayısıyla üretim ilişkilerinde ve dolayısıyla tüm toplumsal ilişkilerde sürekli devrim yapmaksızın burjuvazi varolamaz. Buna karşılık, eski üretim tarzının değişmeksizin korunması da tüm eski sanayi sınıflarının ilk varoluş koşuluydu. Üretimde sürekli dönüşüm, tüm toplumsal kesimlerin aralıksız sarsıntıya uğratılması, sonsuz güvensizlik ve hareket, burjuva döneminin tüm ötekilerden ayırt edici niteliğidir. Tüm yerleşmiş ilişkiler, doğurdukları eski değer yargıları ve görüşlerle birlikte çözülüp dağılmakta, yeni oluşanlarsa daha kemikleşemeden eskimektedir. Kalıcı ve duran ne varsa buharlaşıyor, kutsal diye ne varsa kutsallıktan düşüyor ve insanlar nihayet yaşam

tavırlarına, karşılıklı ilişkilerine, ayılmış gözlerle bakmak zorunda kalıyorlar.

Sürekli genişleyen sürüm ihtiyacını karşılamak için burjuvazi, yeryuvarlağının bütününe el atmakta. Her yerde yerleşmesi, her yerde yapılaşması, her yerde bağlantılar kurması gerekiyor.

Burjuvazi, dünya pazarını sömürmek yoluyla tüm ülkelerin üretim ve tüketimini kozmopolitleştirdi. Gericilerin çok üzülecekleri biçimde ulusal zemini sanayinin ayağının altından çekiverdi. En eski ulusal sanayiler yok edildi ve hâlâ her gün yok ediliyor. Her uygar ulusun bir yaşamsal sorun olarak ithal etmesi gereken ve artık yerli hammaddeyi değil en uzak bölgelerin hammaddelerini işleyip, mamulünün de yalnız kendi ülkesinde değil dünyanın her yerinde birden tüketildiği yeni sanayiler, o eski ulusal sanayileri bir kenara itiyor. Yerli imalatla karşılanan eski ihtiyaçların yerini de, en uzak ülke ve iklimlerin ürünleriyle ancak giderilebilecek ihtiyaçlar alıyor. Eski yerel ve ulusal kapalılık ve kendine yeterlik yerine de, ulusların her yönde hareketliliği ve her yönde birbirine bağımlılığı geçmekte. Üstelik yalnız maddi üretimde değil manevi üretimde de bu böyle. Ayrı ayrı ulusların manevi ürünleri ortak mülk oluyor. Ulusal tek yanlılık ve sınırlılık artık mümkün değil, pek çok ulusal ve yerel edebiyattan bir dünya edebiyatı oluşmakta.

Tüm üretim araçlarını hızla geliştirerek ve ulaşımı, iletişimi sonsuz kolaylaştırarak burjuvazi, en barbar ulusları da uygarlığa çekiyor. Ürettiği mallara koyduğu ucuz fiyatlar, tüm Çin Seddini temelden yıkacak, barbarların en inatçı yabancı düşmanlıklarını teslime zorlayacak ağır toplardır. Burjuvazi, tüm ulusları, eğer yerle bir olmak istemiyorlarsa burjuva üretim tarzına uymaya zorluyor; uygarlık diye kendi uygarlığını ithal etmeye, yani burjuva olmaya zorluyor onları. Tek kelimeyle, kendi istediği gibi bir dünya yaratıyor kendine.

Burjuvazi, kırı kent egemenliği altına soktu. Koskoca kentler yarattı, kentli nüfusu kırsal nüfusa göre büyük oranda artırdı ve böylece nüfusun önemli bir bölümünü kırsal yaşamın bönlüğünden kopardı. Köyü kente bağımlı kıldığı gibi, barbar ve yarı barbar ülkeleri uygar

ülkelere ve köylü halkları burjuva halklara, Doğuyu da Batıya bağımlı hale getirdi.

Üretim araçlarının, mülkiyetin ve nüfusun parçalılığını adım adım ortadan kaldırıyor burjuvazi. Nüfusu bir çimento bağlamında bütünleyip, üretim araçlarını merkezleştiriyor ve mülkiyeti az kişinin ellerinde yoğunlaştırıyor. Bunun zorunlu sonucu ise siyasal merkezleşmeydi. Çıkarları, yasaları, hükümetleri ve gümrükleri farklı, bağımsız, hemen yalnızca ittifakları olan eyaletler, *tek* ulus, *tek* hükümet, *tek* yasa, *tek* ulusal sınıf çıkarı, *tek* gümrük sınırı içine sıkıştırıldı.

Burjuvazi, yüz yılı ancak bulan sınıf egemenliği süresinde, daha önceki kuşakların toplamından daha kitlesel ve daha muazzam üretim güçleri oluşturdu. Doğa güçlerinin dizginlenmesi, makineleşme, sanayide ve tarımda kimyanın kullanılması, buharlı gemi işleyişi, demiryolları, elektrikli telgraflar, dünyanın her bölümünde toprağın işlenebilir hale getirilmesi, ırmakların ulaşım için düzenlenmesi, yerinden koparılan bütün insan toplulukları —daha önceki hangi yüzyıl, toplumsal emeğin bağrında böylesine üretim güçlerinin yattığını sezmiştir!

Demek ki gördük işte: Burjuvazinin o temele dayanarak kendini ortaya çıkardığı üretim ve değişim araçları, feodal toplumda oluşmuştu. Ancak bu üretim ve değişim araçlarının belli bir gelişim aşamasında, feodal toplumun üretim ve mübadelesini dayadığı ilişkiler, tarımın ve imalatın feodal örgütlenişi, tek kelimeyle feodal mülkiyet ilişkileri, artık o gelişmiş üretici güçlere uymaz oldu. Bu ilişkiler, üretime destek olacağına onu frenliyordu. Giderek bir o kadar çok kelepçelere dönüştü bu mülkiyet ilişkileri. Kelepçelerin parçalanması gerekiyordu, parçalandı.

Onun yerini serbest rekabet ile ona uygun toplumsal ve siyasal düzen, burjuvazinin siyasal ve ekonomik egemenliği aldı.

Şimdi gözlerimizin önünde benzer bir hareket cereyan ediyor. Burjuva üretim ve değişim koşulları, burjuva mülkiyet ilişkileri, öylesine büyük üretim ve değişim araçlarını oluşturma büyüsünü başarmış o burjuva toplumu, yer altından kendi çağırdığı güçlere artık

hükmedemez olan cinci hocalara dönmüş durumda. On yıllardan beri sanayi ve ticaretin tarihi, modern üretici güçlerin, modern üretim ilişkilerine karşı, burjuvazinin ve burjuva egemenliğinin yaşam koşullarını oluşturan bu mülkiyet ilişkilerine karşı başkaldırısının tarihidir yalnızca. Periyodik yinelenmeleriyle tüm burjuva toplumunun varlığını sürekli artarak tehdit eden ve sorgulayan ticaret krizlerini anmak yeter. Ticaret krizlerinde, yalnız üretilen ürünlerin değil, oluşturulmuş üretici güçlerin de büyük kesimi düzenlice yok oluyor. Krizlerde öyle bir toplumsal bulaşıcı hastalık ortaya çıkıyor ki, bu hastalık tüm daha önceki dönemler için saçma görünürdü —aşırı üretim denen salgın hastalık. Toplum bir anda kendini barbarlık durumuna düşürülmüş buluyor; bir kıtlık, genel bir yok etme savaşı, tüm yaşamsal maddeleri toplumun elinden almış görünüyor; sanayi, ticaret yok edilmiş görünüyor, niçin? O toplum aşırı uygarlığa, aşırı geçim aracına, aşırı sanayiye, aşırı ticarete sahip diye. Elinin altındaki üretici güçler, burjuva mülkiyet ilişkilerini desteklemeye hizmet etmiyor artık; tam tersine bu güçler, o ilişkilere büyük gelmeye başlamıştır, engellenirler; engellerden kurtuldukları zaman ise tüm burjuva toplum düzenini bozuyorlar, burjuva mülkiyetin varlığını tehlikeye sokuyorlar. Burjuva ilişkiler, kendi ürettiği zenginliği kucaklamaya yetmeyecek kadar daralmış. Burjuvazi, krizleri ne yolla aşıyor? Bir yandan üretici güçlerin büyük bölümünü zorla yok etme, öbür yandan yeni pazarlar fethetme ve mevcut pazarları daha dibine kadar sömürme yollarıyla. Yani? Daha çok yönlü ve daha büyük krizleri hazırlama ve krizleri önleyici araçları daha da azaltma yoluyla.

Burjuvazinin feodalizmi yere sermede kullandığı silahlar şimdi burjuvazinin kendisine yönelmiş durumda.

Böylece burjuvazi, kendi ölümünü getirecek silahları yapmakla kalmayıp, o silahları kullanacak insanları da yaratmıştır —modern işçileri, *proleterleri!*

Burjuvazi, yani sermaye ne oranda gelişirse, ancak iş buldukları sürece yaşayan ve ancak emekleriyle sermayeyi artırdıkları sürece iş bulan proletarya da, yani modern işçi sınıfı da o oranda gelişiyor. Kendilerini parça başı satışa sunmak zorunda olan bu işçiler, herhangi

bir başka ticari eşya gibi bir metadırlar, dolayısıyla rekabetteki tüm değişmelere, tüm pazar dalgalanmalarına terk edilmişlerdir.

Proleterlerin yaptığı iş, makineleşmenin genişlemesi ve işbölümü sonucu, işçiler için her çeşit özerk karakterini ve dolayısıyla her çeşit çekiciliğini yitirmiştir. Proleter, kendisinden yalnızca en basit, en tekdüze, en kolay öğrenilebilen bir el hareketi istenen, makinenin bir eklentisinden ibarettir. Dolayısıyla işçinin maliyeti, hemen yalnızca hayatını ve soyunu sürdürmesi için zorunlu geçim araçları kadardır. Oysa bir metanın fiyatı, dolayısıyla emeğin fiyatı[16] da, o metanın üretim maliyetine eşittir. Bu yüzden işin sevilmezliği arttığı oranda işçinin ücreti de düşer. Bunun da ötesinde, makineleşme ve işbölümü arttığı oranda, ister çalışma saatlerinin artması, ister aynı çalışma süresi içinde istenen işin artması, makinelerin işleyiş hızının yükselmesi nedeniyle olsun, işin miktarı da artar.

Modern sanayi, babaerkil ustanın küçük atölyesini sanayi kapitalistinin büyük fabrikasına dönüştürmüştür. Fabrika içine tıkılmış işçi kitleleri askerce organize edilirler. Sıradan sanayi erleri olarak tam bir astsubaylar ve subaylar hiyerarşisinin denetimi altında tutulurlar. İşçiler, yalnız burjuvazinin ve burjuva devletinin köleleri olmakla kalmaz, her gün ve her saat, makinenin, postabaşının ve öncelikle de şahsen fabrikatör burjuvanın kendisinin kölesi durumuna düşerler. Amacının kazanç olduğunu ne kadar açık ilan ederse bu despotluk, bir o kadar daha aşağılık, tiksindirici ve öfke verici olur.

Kol emeği daha az ustalık ve daha az güç kuvvet ister duruma geçtikçe, yani modern sanayi geliştikçe, kadın emeği de erkek emeğini o kadar geriye itmektedir. İşçi sınıfı için cinsiyet ve yaş farklarının toplumsal bir geçerliği yoktur artık. Yaşa ve cinsiyete göre maliyeti değişen iş araçları vardır, o kadar.

İşçinin fabrikatör tarafından sömürülmesi, ücretini nakden aldığı anda bitince, bu kez de burjuvazinin öteki kesimleri, ev sahibi, bakkal, rehinci vb. yüklenir tepesine.

Bugüne kadarki küçük orta kesimler, küçük sanayiciler, küçük tüccar ve rantiyeler, zanaatçı ve köylüler, tüm bu sınıflar, kısmen küçük sermayeleri büyük sanayiye yetmediğinden büyük kapitalistlerle rekabet

edemedikleri için, kısmen de ustalıkları yeni üretim tarzları karşısında değer yitirdiği için, proletaryanın içinde bulurlar kendilerini. Böylece proletaryaya, toplumun her sınıfından katılım olur.

Proletarya çeşitli gelişim basamaklarından geçer. Burjuvaziye karşı mücadelesi, varoluşuyla başlamıştır.

Kendilerini doğrudan sömüren burjuvaya karşı başlangıçta tek tek işçiler, sonra bir fabrikanın işçileri, sonra da bir bölgenin bir işkolundaki tüm işçiler mücadeleye girer. Saldırıları yalnızca burjuva üretim ilişkilerine karşı değildir, üretim araçlarına da saldırı yöneltirler; rekabet halindeki yabancı malları yok ederler, makineleri tahrip ederler, fabrikaları yakarlar, işçinin ortaçağdaki konumunu yeniden elde etmesi için uğraşırlar.

Bu aşamada işçiler, tüm ülkeye dağılmış ve rekabet yüzünden parçalanmış bir kitle durumundadır. İşçilerin kitlesel birlikteliği henüz kendi birleşmelerinin bir sonucu değil, kendi siyasal amaçları uğruna tüm proletaryayı harekete geçirmek zorunda kalan ve zaman zaman bunu hâlâ başarabilen burjuvazinin birleşmesinin bir sonucudur. Dolayısıyla bu aşamada proleterlerin mücadelesi, düşmanlarına karşı değil, düşmanlarının düşmanlarına, mutlakçı monarşinin kalıntılarına, toprak sahiplerine, sanayici olmayan burjuvalara, küçük burjuvalara karşıdır. Böylece tüm tarihsel hareket burjuvazinin ellerinde yoğunlaşmıştır; bu yolla elde edilen her zafer, burjuvazinin zaferidir.

Ne var ki sanayinin gelişmesiyle proletarya yalnızca çoğalmakla kalmaz; giderek daha büyük kitleler halinde yoğunlaşır, gücü artar ve gücünü daha fazla duyumsamaya başlar. Makineleşme giderek iş ayrımlarını törpüledikçe ve ücretler hemen her yerde aynı düşük düzeye indikçe proletaryanın kendi içindeki çıkarlar ve yaşam durumları da giderek daha bir eşitlenir. Burjuvaların kendi aralarındaki rekabet ve bundan doğan ticaret krizleri, işçi ücretlerinde sürekli daha fazla dalgalanmaya neden olur; makineleşmenin artan bir hızla gelişmesi ve sürekli daha iyileşmesi, işçilerin bütün yaşamsal konumlarını güvensizleştirir; tek tek işçilerle tek tek burjuvalar arasındaki çatışmalar giderek daha çok iki sınıf arasındaki çatışma niteliğine varır. İşçiler, burjuvalara karşı koalisyonlar [İngilizcesinde: Birlikler (sendikalar) –

çev.] oluşturmaya başlarlar; ücret mücadelesini birlikte verirler. Ara ara yükselen isyanları beslemek için kendi içlerinde sürekli birlikler oluştururlar. Yer yer mücadele ayaklanma boyutuna varır.

Zaman zaman işçilerin kazandığı olur, ama bu zafer geçicidir. İşçilerin mücadelesinin esas sonucu, o anki başarı değil, sürekli genişleyen birleşmeleridir. Bu birleşmeye, büyük sanayinin ürettiği ve değişik yerlerdeki işçilerin birbirleriyle bağlantısını sağlayan gelişen ulaşım ve iletişim araçları da yardımcı olur. Zaten aynı nitelikteki pek çok yerel mücadelenin ulus ölçeğinde bir mücadele, bir sınıf mücadelesi olarak yoğunlaşması için yalnızca birleşmeye ihtiyacı vardı. Ama her sınıf mücadelesi siyasal bir mücadeledir. Ve ortaçağ kentlilerinin o zaman ancak komşu yerleşimleri birbirine bağlayabilen yol koşullarında yüzyıllarını alacak bu birleşmeyi, modern proleterler, demiryolları sayesinde birkaç yılda başarabiliyorlar.

Proleterlerin bir sınıf olarak ve böylece bir siyasal parti olarak örgütlenmeleri, işçilerin kendi aralarındaki rekabet yüzünden her an yeniden parçalanıyor. Ama her seferinde yine oluşuyor, daha güçlü, daha sıkı ve daha büyük çapta. Burjuvazinin kendi içindeki çatlakları kullanarak onu, işçilerin tek tek çıkarlarını yasa düzeyinde tanımaya zorlayabiliyor. Örneğin İngiltere’de on saatlik iş günü yasası gibi.

Eski toplumdaki çatışmalar esasen proletaryanın gelişme sürecine birçok yönden katkı sağlamıştır. Burjuvazi sürekli bir mücadele içindedir: başta aristokrasiye karşı; daha sonra, çıkarları sanayinin ilerlemesiyle çelişen burjuva kesimlerine karşı; her zaman dış ülkeler burjuvazilerine karşı. Tüm bu mücadelelerinde burjuvazi, proletaryaya başvurmak gereğini duyar, onu yardıma çağırır ve böylece proletaryayı politikanın içine çeker. Demek ki, kendi eğitiminin öğelerini, yani kendisine karşı kullanılacak silahları proletaryanın eline bizzat kendisi verir.

Bunun dışında, gördüğümüz gibi, sanayinin ilerlemesiyle egemen sınıfın pek çok kesimleri bütünüyle proletaryanın içine fırlatılırlar ya da en azından yaşam koşulları bu tehdit altındadır. Bunlar da proletaryaya pek çok eğitim öğesi sunar.

Nihayet sınıf mücadelesi belirleyici sona yaklaşınca, egemen sınıfın kendi içindeki çözülme süreci, tümüyle eski toplumun çözülme süreci öylesine şiddetli ve keskin bir niteliğe varır ki, egemen sınıfın küçük bir bölümü ondan koparak geleceği elinde taşıyan devrimci sınıfın safına geçer. Nasıl geçmişte bu yüzden soyluların bir bölümü burjuvazinin saflarına geçmişse, şimdi de burjuvazinin bir bölümü, özellikle de tarihsel hareketin bütününü kuramsal olarak kavrama yolunda çalışmış bir kısım burjuva ideologu, proletarya saflarına geçmektedir.

Günümüzde burjuvazinin karşısında yer alan tüm sınıflar içinde yalnızca proletarya gerçekten devrimci sınıftır. Öteki sınıflar göçüp gitmekte ve büyük sanayinin gelişimiyle çökmektedirler, proletarya ise büyük sanayinin en kendine özgü ürünüdür.

Orta kesimler, küçük sanayici, küçük tüccar, zanaatçı, köylü, hepsi orta kesim olarak varlığını çöküşe karşı güvenceye almak için mücadele eder burjuvaziyle. Demek ki bunlar devrimci değil tutucudurlar. Dahası, gericidirler, tarihin çarkını geriye doğru döndürmeye uğraşıyorlar. Eğer devrimci iseler, proletaryaya geçiş önlerinde durduğu içindir bu ve o zaman şimdiki çıkarlarını değil gelecekteki çıkarlarını savunurlar, proletaryanın bakış konumuna geçmek üzere kendi konumlarını terk ederler.

Lumpen proletaryaya gelince, eski toplumun bu en alt katmanlarındaki pasif çürümüşlük, bir proleter devrim sayesinde yer yer hareketin içine savrulsa da, yaşam tarzının bütünü gereği gerici çabalara satılmaya daha istekli olacaktır.

Eski toplumun varlık koşulları, proletaryanın varlık koşulları içinde zaten yok edilmiş durumda. Proleter mülksüzdür; karısı ve çocuklarıyla ilişkisinde artık burjuva aile ilişkileriyle ortak hiçbir yan yoktur; İngiltere’de nasılsa Fransa’da da aynı olan, Amerika’da nasılsa Almanya’da da aynı olan modern sanayi işçiliği, sermayenin boynuna geçirdiği bu modern boyunduruk, proleterin üstünden her çeşit ulusal karakteri sıyırıp atmıştır. Yasalar da, ahlak da, din de, proleter için ardında bir o kadar burjuva çıkarları gizlenmiş burjuva önyargılarıdır.

Egemenliği ele geçiren tüm daha önceki sınıflar, kazanmış oldukları yaşam konumunu, bütün toplumu bu kazanımın buyruğu altına sokarak

güvenceye almaya bakmışlardır. Proleterler ise üretici güçleri ancak, o zamana kadarki kendi mülk edinme tarzlarını ve böylece o zamana kadarki tüm mülk edinme tarzlarını ortadan kaldırarak ele geçirebilirler. Proleterlerin güvenceye alacak hiçbir şeyleri yoktur, o ana kadarki özel güvencelerin ve özel sigortaların hepsini tahrip etme zorunlulukları vardır.

Şimdiye kadarki tüm hareketler, azınlıktakilerin hareketiydi veya azınlıktakilerin çıkarına hareketlerdi. Proleter hareket ise, son derece büyük bir çoğunluğun, son derece büyük bir çoğunluk çıkarı adına giriştiği özerk harekettir. Şimdiki toplumun en alt katmanı olan proletarya, resmi toplumu oluşturan katmanların tüm üstyapısını bütünüyle havaya uçurmadıkça doğrulamaz, ayağa kalkamaz.

İçerik açısından değilse de biçim açısından proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi ilk aşamada ulusaldır. Her ülkenin proletaryası elbette önce kendi burjuvazisiyle hesaplaşmak durumundadır.

Proletaryanın gelişmesinin genel evrelerini çizerek mevcut toplumun içindeki az ya da çok gizli iç savaşı, açık bir devrimin patlak verdiği ve burjuvazinin zorla devrilerek proletaryanın kendi egemenliğini kurduğu noktaya kadar izledik.

Gördük ki şimdiye kadar toplumların hepsi ezen ve ezilen sınıfların karşıtlığına dayanmaktaydı. Ama bir sınıfı ezebilmek için ona en azından kölece varlığını sürdürebileceği koşulları sağlamak gerekir. Serf, serflik döneminde komün üyeliğine yükselmeye çalışmıştır, nasıl feodal mutlakiyet boyunduruğu altında küçük burjuva da burjuvalığa çıkmışsa. Buna karşılık modern işçi, endüstrinin ilerlemesiyle kalkınacağına, kendi sınıfının koşullarının da daha altına düşmektedir sürekli. İşçi sefilleşiyor ve sefalet, toplumdan ve zenginlikten daha hızla gelişiyor. Böylece apaçık ortaya çıkıyor ki, burjuvazi daha uzun süre toplumun egemen sınıfı olarak kalma ve kendi varoluş koşullarını topluma düzenleyici yasa olarak dayatma yetisinde değil. Burjuvazi egemenliğini sürdürme yetisinde değil, çünkü kölesine köle olarak bile varolma güvencesi veremiyor, çünkü köleyi, o kendisini besleyeceğine kendisi onu beslemek zorunda olduğu bir duruma düşürüyor elinde

olmaksızın. Toplum artık burjuvazinin sultasında yaşayamaz, yani, burjuvazinin varlığı toplum tarafından taşınabilir gibi değil.

Burjuva sınıfının esas varlık ve egemenlik koşulu, servetin özel ellerde birikmesidir, sermayenin oluşması ve artmasıdır; sermayenin koşulu ise ücretli emektir. Ücretli emek yalnızca işçilerin kendi aralarındaki rekabete dayalı. Taşıyıcısı ister istemez ve engelsizce burjuvazi olan sanayinin ilerlemesi, işçilerin rekabet yoluyla yalıtılması yerine onları bir araya getirerek devrimci birleşimlerini sağlamakta. Demek ki büyük sanayinin gelişmesiyle burjuvazinin üretim yaptığı ve ürünü sahiplendiği kendi temeli ayağının altından çekilmekte. Burjuvazi her şeyden önce kendi mezar kazıcılarını üretiyor. Onun yıkılması da proletaryanın zaferi de aynı oranda kaçınılmaz.

13 Burjuvazi, deyince, toplumsal üretim araçlarının mülkiyetini elinde bulunduran ve ücretli emeği sömüren modern kapitalistler sınıfını anlıyoruz. Proletarya, deyince ise, kendi mülkiyetinde üretim aracı bulunmadığından, yaşayabilmek için işgücünü satmak zorunda olan modern ücretli işçiler sınıfını anlıyoruz. [1888 İngilizce baskıya Engels'in notu.]

14 Daha kesin deyişle, elde bulunan yazılı tarih. Tüm yazılı tarihten önce gelen toplumsal ön tarih, 1847'de hemen hiç bilinmiyordu. O zamandan bu yana, Haxthausen, Rusya'da toprağın ortak mülkiyetini ortaya çıkardı, Maurer, tüm Alman kabilelerinin tarihsel başlangıç olarak bu temelde bulunduğunu kanıtladı ve giderek Hindistan'dan İrlanda'ya toplumun ilk biçiminin ortak toprak mülkiyetine sahip köy toplulukları olduğu bulundu. Nihayet Morgan'ın, gens'in hakiki doğasına ve kabiledeki konumuna ilişkin taçlandırıcı buluşuyla, bu ilkel komünal toplumun tipik yapısı ortaya kondu. Başlangıçtaki bu topluluk yapısının çözülmesiyle toplumun özel sınıflara ve sonunda karşıt sınıflara ayrılması başlıyor. [1888 İngilizce ve 1890 Almanca baskıya Engels'in notu.]

Bu çözülme sürecini "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni"nde izlemeye çalıştım; ikinci baskı, Stutgart 1886. [1888 İngilizce baskıya Engels'in notu.]

15 Hatta "üçüncü kesim" olarak feodal beylerinden ve ustalarından kendi özerk yerel yönetim ve siyasal haklarını koparma gücüne erişmeden önce de Fransa'da ortaya çıkan kentler "komün" diyorlardı kendilerine. Genel deyişle burada burjuvazinin ekonomik gelişimi için tipik ülke olarak İngiltere'yi, burjuvazinin siyasal gelişimi için de Fransa'yı ele aldık. [1888 İngilizce baskıya Engels'in notu.]

İtalyan ve Fransız kent burjuvaları, ilk özerk yönetim haklarını feodal beylerinden zorla aldıktan veya satın aldıktan sonra kendi kent topluluklarını böyle adlandırdılar. [1890 Almanca baskıya Engels'in notu.]

16 Marx, sonradan, işçinin emeğini değil, emekgücünü sattığını ortaya koydu. -çev.

II - Proleterler ve Komünistler

Komünistlerin proleterlerle ilişkisinin aslı nedir?

Öteki işçi partileri karşısında komünistler özel bir parti değildir.

Komünistlerin, tüm proletaryanın çıkarlarından ayrı bir çıkarları yoktur.

Proletarya hareketini biçimlemek üzere özel ilkeler koymazlar.

Komünistlerin öteki proletarya partilerinden tek ayrıldıkları nokta, bir yandan proleterlerin çeşitli ulusal mücadeleleri içinde, tüm proletaryanın ulusallıktan bağımsız ortak çıkarlarını öne getirerek geçerli kılmaları, öbür yandan da burjuvazi ile proletarya arasında yürüyen mücadelede her zaman hareketin bütününün çıkarlarını temsil ediyor olmalarıdır.

Demek ki komünistler pratikte, bütün ülkelerin işçi partilerinin en kararlı, hep ileriye götüren kesimleridir; kuramsal olarak komünistler, proletaryanın öteki kitleleri önünde, proleter hareketin koşullarını, gidişini ve genel sonuçlarını gören bir öncüllüğe sahiptir.

Tüm öteki proletarya partileri gibi komünistlerin de ilk amacı: proletaryanın sınıf düzeyinde oluşması, burjuva egemenliğinin yıkılması ve proletaryanın siyasal iktidarı ele geçirmesi.

Komünistlerin kuramsal ifadeleri asla şu ya da bu dünya düzelticisinin icat ettiği ya da keşfettiği fikirlere, ilkelere dayanmaz.

Onların söyledikleri yalnızca, mevcut bir sınıf mücadelesinin, gözler önünde cereyan eden bir tarihsel hareketin somut ifadeleridir. Şimdiye kadarki mülkiyet ilişkilerinin ortadan kaldırılması hiç de komünizmin ayırt edici bir özelliği değildir.

Tüm mülkiyet ilişkileri sürekli bir tarihsel dönüşüme, sürekli bir tarihsel değiştirmeye tabi olmuşlardır.

Örneğin Fransız Devrimi, burjuva mülkiyet hatırına feodal mülkiyeti ortadan kaldırmıştır.

Komünizme özgü olan, bütünüyle mülkiyetin kaldırılması değil, burjuva mülkiyetinin kaldırılmasıdır.

Ama modern burjuva özel mülkiyeti, ürünlerin, sınıf karşıtlıklarına dayalı, birinin ötekini sömürmesine dayalı biçimde üretilmesinin ve sahiplenilmesinin en son ve en tam ifadesidir.

Bu anlamda komünistler, kuramlarını: özel mülkiyetin kaldırılması, diye tek bir sözle özetleyebilirler. Biz komünistler, kişisel olarak kazanılmış, kişinin kendi çalışmasıyla elde edilmiş mülkiyeti ortadan kaldırmak istemekle suçlandık; her çeşit bireysel özgürlüğü, bireysel edimi ve bireysel özerkliği meydana getiren şeymiş mülkiyet.

Kişisel çalışmayla elde edilmiş, hakkıyla kazanılmış, kişisel kazançla edinilmiş mülkiyet! Burjuva mülkiyetinden önce varolan, küçük burjuva, küçük köylü mülkiyetinden mi söz ediyorsunuz? Onu bizim kaldırmamıza gerek yok ki, sanayinin gelişmesi ortadan kaldırdı onu, gün geçtikçe daha da kaldırmakta.

Yoksa modern burjuva özel mülkiyetinden mi söz ediyorsunuz?

Peki ücretli emek, proleterin emeği mülk sağlıyor mu kendisine? Asla. Onun emeği sermaye yaratıyor, yani ücretli emeği sömüren mülkiyeti sağlıyor, yalnızca yeniden sömürmek üzere yeni ücretli emek üretmesi halinde artabilen mülkiyeti. Bugünkü biçimiyle mülkiyet, sermaye ile ücretli emek arasındaki karşıtlıkta deviniyor. Bu karşıtlığın her iki yanını bir gözden geçirelim.

Kapitalist olmak, üretimde salt kişisel değil, toplumsal bir konum almak demek. Sermaye, ortaklaşa bir üründür ve ancak pek çok üyenin ortak edimiyle, evet son tahlilde ancak toplumun tüm üyelerinin ortak edimiyle harekete geçirilebilir.

Demek ki sermaye, kişisel değil toplumsal bir güç.

O halde sermaye, toplumun üyelerinin tümüne ait olan bir ortak mülkiyete dönüştürülürse, kişisel mülkiyet toplumsal mülkiyete dönüştürülmüş olmaz. Yalnızca mülkiyetin toplumsal karakteri değiştirilmiş olur. Sınıfsal karakterini yitirir.

Gelelim ücretli emeğe:

Ücretli emeğin ortalama fiyatı, asgari ücrettir, yani işçinin işçi olarak hayatta kalması için zorunlu olan geçim araçları toplamı. Öyleyse ücretli işçinin edimiyle sahip olduğu şey ancak onun çıplak hayatını yeniden üretmesine yeter. Emek ürünlerinin, ancak doğrudan hayatı yeniden üretmek üzere böylesi kişisel mülkiyetini, yani başkasının emeği üstünde egemenlik kurduracak net gelir bırakmayan kişisel mülkiyeti asla kaldırmak istiyor değiliz. Bizim istediğimiz yalnızca, işçinin sırf sermayeyi artırmak için yaşadığı, sırf egemen sınıfın çıkarının gerektirdiği kadar yaşadığı mülkiyetin bu rezil karakterini ortadan kaldırmak.

Burjuva toplumunda canlı emek, yalnızca birikmiş emeği artırmanın bir aracıdır. Komünist toplumda ise birikmiş emek, yalnızca işçilerin yaşam sürecini genişletmek, zenginleştirmek, geliştirmek için bir araçtır.

Demek ki burjuva toplumda geçmiş bugüne hükmediyor, komünist toplumdaysa bugün, geçmişe hükmediyor. Burjuva toplumda çalışan birey özerk değilken, kişisel değilken, sermaye özerk ve kişiseldir.

İşte bu koşulların ortadan kaldırılmasına burjuvazi, kişiselliğin ve özgürlüğün ortadan kaldırılması diyor! Haklı da. Yalnız, burjuva kişiselliğinin, burjuva özerkliğinin, burjuva özgürlüğünün kaldırılması söz konusu tabiî.

Şimdiki burjuva üretim ilişkileri içinde özgürlük deyince, özgür ticaret, özgür alış satış anlaşılmakta.

Ama bezirgânlık düştü mü, özgür bezirgânlık da düşer. Bizim burjuvazinin başka özgürlük çığırtkanlıkları gibi özgür bezirgânlık deyişleri de ancak bağımlı bezirgânlığa, ortaçağın köleleştirilmiş yurttaşına karşı bir anlam ifade eder, yoksa komünizmin, bezirgânlığı ve burjuva üretim ilişkilerini ortadan kaldırması karşısında, burjuvazinin kendisini ortadan kaldırması karşısında, anlamı kalmaz.

Özel mülkiyeti ortadan kaldırmak istiyoruz diye dehşete düşüyorsunuz. Oysa sizin mevcut toplumunuzda nüfusun onda dokuzunun özel mülkiyeti ortadan kaldırılmış durumda; özel mülkiyetiniz ancak onda dokuzun buna sahip olmaması sayesinde ayakta duruyor. Demek ki bizi suçlamanızın nedeni, toplumun ezici

çoğunluğunun mülksüz olmasını zorunlu koşul koyan bir mülkiyeti ortadan kaldırmak istememiz.

Tek kelimeyle bizi, sizin mülkiyetinizi ortadan kaldırmak istemekle suçluyorsunuz. Doğrusu, istediğimiz de bu.

Emek, sermayeye, paraya, toprak rantına, kısacası tekelleştirilebilir bir toplumsal güce dönüştürülemediği andan itibaren, yani kişisel mülkiyet burjuva mülkiyetine geçirilemediği andan itibaren, bireyin ortadan kaldırıldığını ilan ediyorsunuz.

Birey deyince burjuvadan başka birini, burjuva mülk sahibinden başka birini düşünmediğinizi itiraf ediyorsunuz demek ki. İşte o birey kalmamalı doğrusu.

Komünizm, kimsenin toplumsal ürünleri mülk edinme gücünü elinden almıyor, yalnızca o mülkiyet yoluyla başkasının emeğini boyunduruğa sokma gücünü alıyor.

Özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla tüm faaliyetin duracağı, genel bir tembelliğin ortalığı kaplayacağı ileri sürüldü.

Buna göre burjuva toplumu çoktan atalet yüzünden çökmüş olmalıydı; çünkü o toplumda *kimler* çalışıyorsa mülk edinemiyor, *kimler* mülk sahibiyse çalışmıyor. Tüm bu kaygı, sermaye olmadığı anda ücretli emek de olmaz, totolojisine varır.

Komünizmde maddi ürünlerin mülkiyet ve üretim tarzına karşı ileri sürülen tüm suçlamalar, manevi ürünlerin mülkiyet ve üretimine de genişletildi. Burjuva için nasıl sınıf mülkiyetinin son bulması üretimin kendisinin son bulması demekse, sınıf kültürünün son bulması da bütünüyle kültürün son bulması demek oluyor.

Kaybına bu kadar üzüldüğü kültür, ezici bir çoğunluk için makine haline gelme kültürü olmuş bile.

Ama burjuva mülkiyetinin ortadan kaldırılmasını kendi burjuvaca özgürlük, kültür, hukuk tasarımlarınızla ölçerek tartışmayın bizimle. Sizin fikirleriniz bile burjuva üretim ve mülkiyet ilişkilerinin birer ürünü, nasıl hukukunuz, kendi sınıfınızın yasa düzeyine yükseltilmiş iradesinden ibaretse; bir irade ki içeriği kendi sınıfınızın maddi yaşam koşullarıyla belirlenmiş.

Kendi üretim ve mülkiyet ilişkilerinizi, üretimin geçirdiği tarihsel ilişkilerden koparıp genel geçer doğa ve akıl yasaları haline dönüştürdüğünüz ilginç tasarım, göçüp gitmiş tüm egemen sınıfların da tasarımıydı. Antik dönem mülkiyeti için kavrayabildiğinizi, feodal mülkiyet için kavrayabildiğinizi, burjuva mülkiyeti için kavrayamaz oldunuz.

Ailenin ortadan kaldırılması! En radikaller bile komünistlerin bu utanç verici niyetlerine ateş püskürüyorlar.

Günümüzdeki aile, burjuva ailesi, neye dayanıyor? Sermayeye, özel kazanca. Tam gelişmiş olarak yalnızca burjuvazi için var; ama proleterin ailesizliğe zorlanması ve kamusallaşmış fuhuş bütünlüyor onu.

Bu bütünleyicileri olmadı mı burjuva ailesi de olmaz kuşkusuz ve sermaye olmadı mı her ikisi de olmaz.

Ana babanın çocukları sömürmesini ortadan kaldırmak istiyoruz diye mi suçluyorsunuz bizi? Bu büyük suçumuzu itiraf ediyoruz.

Ama ev içi eğitimin yerine toplumsal eğitimi getirerek en sıcak ilişkileri yok ettiğimizi söylüyorsunuz.

Peki eğitiminizi bu toplumsal koşullar içinde yapmanızla olsun, toplumun doğrudan ya da dolaylı müdahalesiyle olsun, okul kanalıyla olsun, vb. sizin eğitiminiz de toplumca belirlenmiyor mu? Toplumun eğitimi etkilemesi komünistlerin buluşu değil ki; komünistler yalnızca bu etkinin karakterini değiştiriyorlar, eğitimi egemen sınıfın etkisinden koparıyorlar.

Aile ve eğitim üstüne, ana baba ile çocuklar arasındaki kutsal ilişkiler üstüne burjuva söylemleri, büyük sanayi yüzünden proleterlerin tüm aile bağları parçalandıkça ve çocuklar adi ticaret metaına ve çalışma araçlarına dönüştükçe bir o kadar iğrençleşiyor.

Ama siz komünistler kadınların ortaklaşalığını getirmek istiyorsunuz, diye tüm burjuvazi koro halinde yüzümüze haykırmakta.

Burjuva, kendi karısını salt bir üretim aracı olarak görüyor. Dolayısıyla, üretim araçları ortaklaşa kullanılmalıdır, sözünü duyar duymaz, bu ortaklaşalık kaderinin aynı şekilde kadınları da kapsamasından başka bir şey düşünemiyor.

Tam tersine kadınların bu salt üretim aracı olarak kullanılma durumunu ortadan kaldırmaktır söz konusu olan, burjuva bunu kavrayamıyor işte.

Kaldı ki bizim burjuvaların, komünistlerde güya varolduğunu iddia ettikleri resmi kadın ortaklaşalığından böylesine dehşet duymaları son derece gülünç. Kadın ortaklaşalığını komünistlerin getirmesine hiç gerek yok ki; hemen her zaman vardı o.

Bizim burjuvalar, resmi fuhuş bir yana, çalıştırdıkları proleterlerin karılarına, kızlarına sahip olmakla da yetinmeyip, asıl kendi karılarını karşılıklı ayartmaktan zevk alırlar.

Burjuva ailesi aslında kadınların ortaklaşalığıdır. Komünistler de olsa olsa kadın ortaklaşalığının sahtece gizlisine karşılık resmi ve açık yüreklisini getirmek istedikleri iddiasıyla suçlanmış oluyorlar. Kaldı ki, günümüz üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmasıyla ondan kaynaklanan kadın ortaklaşalığının da, yani resmi veya gayri resmi fuhuşun da yok olacağı kendiliğinden anlaşılmaktadır.

Komünistlere ayrıca vatanı, milliyeti ortadan kaldırmak isteme suçu yüklendi.

İşçilerin vatanı yoktur. Zaten onların olmayan bir şeyin, alınması da mümkün değil. Proletarya, önce siyasal iktidarı ele geçirmek, kendini ulusal sınıf düzeyine getirmek, kendini ulus yapmak durumunda olduğu için, kendisi de ulusaldır hâlâ, ama asla burjuva anlamda değil.

Halkların ulus olarak ayrışmaları ve karşıtlıkları, daha burjuvazinin, ticaret özgürlüğünün, dünya pazarının, sanayi üretimindeki tek biçimliliğin ve ona uyan yaşam koşullarının gelişmesiyle zaten giderek yok olmakta.

Proletaryanın egemenliği bunu daha da yok edecektir. Birleşik eylem, hiç değilse uygar ülkeler arasında olmak üzere, proletaryanın kurtuluşu için en önde gelen koşullardandır.

Bir bireyin bir başka bireyi sömürmesi ortadan kalktığı ölçüde, bir ulusun da ötekini sömürmesi ortadan kalkacaktır.

Ulusun kendi içindeki sınıfların karşıtlığıyla birlikte ulusların birbirlerine karşı düşmanca tutumları da düşer.

Komünizme, dinsel, felsefi ve genel olarak ideolojik bakış açılarından yöneltilen suçlamalar, daha fazla açıklanmaya değmez.

İnsanların maddi varoluş koşullarının, toplumsal ilişkilerinin, toplumsal varlıklarının, onlardaki tasarımları, görüşleri ve kavramları, kısacası insanların bilincini de değiştirdiğini anlamak için daha derin bir bakışa ihtiyaç var mı?

Fikirlerin tarihi, manevi üretimin, maddi üretimle birlikte değiştiğinden başka neyi kanıtlar? Bir çağın egemen fikirleri yalnızca egemen sınıfın fikirleri olmuştur.

Tüm bir toplumda devrim yaratan fikirlerden söz edilir; bunu söylemekle yalnızca, eski toplumun bağrında, yeninin öğelerinin oluştuğu belirtilmiş oluyor, öyle ki, eski toplumsal ilişkilerin çözülmesi, eski fikirlerin çözülmesini de birlikte getirir.

Eski dünyanın yıkılmakta olduğu kavrandığında, hıristiyan dini de eski dinlere baskın çıktı. 18. yüzyılda aydınlanma düşünceleri hıristiyan düşüncesini alt ettiğinde, feodal toplum, o dönemde devrimci olan burjuvaziye karşı ölüm kalım savaşı veriyordu. Vicdan ve din özgürlüğü, bilgi alanlarında serbest rekabetin egemenliğini dile getirmekteydi yalnızca.

“Ama”, denecektir, “dinsel, ahlaksal, felsefi, politik, hukuksal vb. düşünceler, tarihsel gelişim içinde elbet değişim geçirmiş olmakla birlikte, din, ahlak, felsefe, politika, hukuk, bu değişimde hep kalmıştır.

Dahası, her toplumsal durum için ortak olan, özgürlük, adalet vb. ebedi hakikatler vardır. Oysa komünizm, ebedi hakikatleri ortadan kaldırıyor, dini, ahlakı, yeniden biçimlemek yerine düpedüz kaldırıyor, yani bugüne kadarki tarihsel gelişimlere ters düşüyor.”

Bu suçlamanın özü nedir? Tüm bugüne kadarki toplum, değişik evrelerde değişik biçimler gösteren sınıf karşıtlıkları içinde devinmiştir.

Ama hangi biçimi almış olursa olsun, toplumun bir kesiminin öteki kesim tarafından sömürülmesi, geçen yüzyılların tümünde ortak olan bir gerçekliktir. O halde tüm çeşitliliklere ve farklılıklara karşın o yüzyılların hepsindeki toplumsal bilincin, ancak sınıf karşıtlıkları toptan yok olunca tam olarak çözülebilecek belli ortak biçimler içinde devinmesine hiç şaşmamalı.

Komünist devrim, geçmişten gelen mülkiyet ilişkilerinin en kökten koparılışıdır; onun gelişim sürecinde geçmişten gelen fikirlerle de en kökten bir kopuş olmasına hiç şaşmamalı.

Neyse, burjuvazinin komünizme karşı yönelttiği suçlamaları bırakalım bir yana.

Yukarıda gördük ki, işçi devriminde ilk atılacak adım, proletaryanın egemen sınıf konumuna yükselmesidir, demokrasinin mücadeleyle kazanılmasıdır.

Proletarya, kendi siyasal egemenliğini, tüm sermayenin adım adım burjuvazinin elinden koparılmasına, tüm üretim araçlarının devlet elinde, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya elinde yoğunlaştırılmasına ve üretici güçleri büyüklüğünün olabildiğince hızla artırılmasına kullanacaktır.

Bu ise ilk aşamada kuşkusuz ancak mülkiyet hakkına ve burjuva üretim ilişkilerine despotça el atmak yoluyla olur, yani ekonomik açıdan yetersiz ve geçici de görünse hareketin süreci içinde kendini aşan ve bütün bir üretim tarzının dönüştürülmesinin aracı olan bu vazgeçilmez önlemler yoluyla olur.

Bu önlemler kuşkusuz her ülkeye göre değişik olacaktır.

Ama en gelişkin ülkeler için şu aşağıdakiler, epey ortak olarak kullanım alanına girebilecektir:

1. Toprak mülkiyetinin kamulaştırılması ve toprak rantının devlet giderlerine kullanılması.
2. Yüksek bir artış oranlı vergi.
3. Miras hakkının kaldırılması.
4. Tüm karşı gelenlerin ve ülkeden kaçanların mülklerine el konulması.
5. Devlet sermayeli ve tek tekel olarak Ulusal Banka yoluyla kredilerin devlet elinde merkezleştirilmesi.
6. Taşımacılığın devlet elinde merkezleştirilmesi.
7. Ulusal fabrikaların ve üretim araçlarının artırılması, arazinin ortak bir plan uyarınca işlenir hale getirilip ıslahı.
8. Herkes için eşit çalışma zorunluluğu, özellikle tarım için sanayi ordularının kurulması.

9. Tarım ve sanayi işletmelerinin birleştirilmesi, kent ile kır arasındaki farkın süreç içinde giderilmesinde etkin olmak.

10. Tüm çocuklar için kamusal ve parasız eğitim. Çocukların bugünkü biçimde fabrikalarda çalıştırılmasına son verilmesi. Eğitimin maddi üretimle bütünleştirilmesi, vb.

Gelişme süreci içinde sınıf ayrımları ortadan kaybolunca ve üretimin tümü örgütlü bireylerin ellerinde yoğunlaşınca, kamusal zor kullanımının politik niteliği kalmaz. Politik zor kullanımı, asıl anlamıyla bir sınıfın ötekilere baskı uygulamak üzere örgütlediği zor kullanımıdır. Proletarya, burjuvaziyle mücadelesi gereği sınıf olarak birleşip, devrim yoluyla egemen sınıf olduğunda ve egemen sınıf olarak zorla eski üretim ilişkilerini ortadan kaldırdığında, böylece o üretim ilişkileriyle birlikte sınıf karşıtlığının varlık koşullarını da, bütünüyle sınıfları da ve dolayısıyla sınıf olarak kendi egemenliğini de ortadan kaldırmış olur.

Sınıflarıyla ve sınıf çelişkileriyle birlikte eski burjuva toplumunun yerine, her bireyin özgür gelişiminin herkes için topluca özgür gelişim koşulu olduğu bir birlik gelir.

III - Sosyalist ve Komünist Yazın

1. Gerici Sosyalizm

a) Feodal Sosyalizm

Tarihsel konumu gereği Fransız ve İngiliz aristokrasisi, modern burjuva toplumuna karşı yergiler yazmak durumundaydı. 1830'daki Fransız Temmuz Devriminde olsun, İngiliz reform hareketinde olsun, aristokrasi, nefret ettiği o türediye bir kez daha yenik düşmüştü. Ciddi bir siyasal mücadelenin sözü edilemezdi artık. Elinde yalnızca kalem kavgası kalmıştı. Ama yazın alanında da Restorasyon[17] döneminin eski söylemleri olanaksızlaşmıştı. Sempati uyandırmak için aristokrasi, görünüşte kendi çıkarlarını gözden uzak tutmak ve burjuvaziye karşı iddianamesini yalnızca sömürülen işçi sınıfı çıkarına düzenlemek zorundaydı. Böylece, yeni efendisine taşlamalar düzebilmenin ve kulağına az ya da çok felâket tellallığı fısıldayabilmenin özrünü hazırlıyordu.

Feodal sosyalizm bu tarzda çıktı ortaya, yarı şikâyetname, yarı taşlama, yarı geçmiş yankısı, yarı gelecek uyarısı, bu arada acı ve zekice yaralayıcı yargı yoluyla burjuvaziyi kalbinden vurarak ama modern tarihin gidişini kavramadaki tam yetersizliğiyle de gülünç bir etki bırakarak.

Halkı arkalarından sürüklemek için ellerinde proleter dilenci torbası sallıyorlardı bayrak gibi. Ama halk onları her izleyişinde, kıçlarındaki eski feodal armaları görüp hiç saygılı olmayan ağız dolusu gülüşlerle tüyüyordu.

Bu seyirliği en güzel oynayanlar, Fransız Lejitimistlerinin bir kesimiyle Genç İngiltereciler oldu.

Feodaller kendi sömürü tarzlarının burjuvaca sömürüden farklı biçimlenmiş olduğunu gösterirken, yalnızca tümden farklı ve artık

zamanı geçmiş koşullar altında sömürdüklerini unutuyorlar, o kadar. Kendi egemenliklerinde proletaryanın varolmadığını kanıtlarken feodaller, kendi toplum düzenlerinin zorunlu veledinin esasen modern burjuvazi olduğunu unutuyorlar yalnızca.

Kaldı ki burjuvaziye yönelttikleri esas suçlama tam da, burjuva rejiminde eski toplum düzenini tümüyle havaya uçuracak bir sınıfın gelişiyor olmasına dayandığı için, eleştirilerinin gerici niteliğini zaten çok az gizliyorlar.

Burjuvaziyi, bir proletarya yarattığından çok, devrimci bir proletarya yarattığı için suçluyorlar.

Bu yüzden siyasal pratikte işçi sınıfına karşı alınan şiddet önlemlerinin hepsine katılıyorlar ve günlük yaşamlarında, tüm şişirilmiş söylemlerinin aksine, altın elmaları toplamanın keyfini çıkarıp, sadakati, aşkı, şerefi, bezirgân pazarlığında, yünle, şekerpancarıyla ve alkollü içkiyle takas ediyorlar.[18]

Nasıl papaz hep feodal beyle el ele yürümüşse, papazca sosyalizm de feodal sosyalizmle öyle el eledir.

Hıristiyan dervişliğine sosyalist bir hava vermekten daha kolay bir şey yok. Öyle ya, hıristiyanlık, özel mülkiyete, evliliğe, devlete de karşı çıkmamış mıydı? Onların yerine yardımseverlik ve dilenme, manastır bekâreti ve nefsini öldürme, çadır hayatı ve kilise, diye vaazlar vermemiş miydi? Hıristiyan sosyalizmi, aristokratın öfkesine papazın serptiği vaftiz suyudur yalnızca.

b) Küçük Burjuva Sosyalizmi

Feodal aristokrasi, modern burjuva toplumunda yaşam koşulları zayıflayıp tükenen ve burjuvazi tarafından çökertilen tek sınıf değildir. Ortaçağın kentlileşen imtiyazlı köylüleri ile küçük köylülük, modern burjuvazinin öncüleriydi. Sanayi ve ticareti daha az gelişmiş ülkelerde bu sınıf, yükselen burjuvazi yanında bitkisel yaşamını henüz sürdürmektedir.

Modern uygarlığın geliştiği ülkelerdeyse, proletarya ile burjuvazi arasında yalpalayan yeni bir küçük burjuvazi oluştu. Burjuva

toplumunun bir bütünleyicisi olarak kendini sürekli yineleyen ama rekabet sonucu bireyleri hep proletaryanın içine savrulmakta olan bu küçük burjuvazi, üstelik büyük sanayi geliştikçe modern toplumun özerk bir kesimi olma konumunu tümden yitireceği ve ticarette olsun, imalatta olsun, tarımda olsun, yerini postabaşılara ve hizmetkârlara bırakacağı anın yaklaştığını görmektedir.

Köylü sınıfın toplam nüfus içinde yarıdan fazla olduğu Fransa gibi ülkelerde burjuvaziye karşı proletaryadan yana olan yazarların, burjuva rejime yönelttikleri eleştiride küçük burjuvazi ve köylülük ölçütünü kullanmaları ve işçilerden yana tavır alırken küçük burjuva bakış açısından hareket etmeleri doğaldı. Böylece küçük burjuva sosyalizmi oluştu. Bu yazında başı çeken, yalnız Fransa için değil İngiltere için de, Sismondi'dir.

Bu sosyalizm, modern üretim ilişkileri içindeki çelişkileri son derece keskin bir isabetle çözümlemiştir. İktisatçıların yaltaklanan şirinleştirmelerini açığa dökmüştür. Gerek makineleşmenin ve işbölümünün yıkıcı etkilerini, gerekse sermayenin ve toprak mülkiyetinin yoğunlaşmasını, aşırı üretimi, krizleri, küçük burjuvazi ile köylülüğün kaçınılmaz çöküşünü, proletaryanın sefaletini, üretimdeki anarşiyi, servetin bölüşümündeki açıkça sırıtan oransızlıkları, ulusların kendi aralarındaki endüstriyel yok etme savaşını, eski göreneklerin, eski aile ilişkilerinin, eski milliyetlerin çözülüşünü, inkâr edilemez biçimde kanıtlamıştır.

Ne var ki olumlu içeriğine karşın bu sosyalizm, ya eski üretim ve değişim araçlarıyla birlikte eski üretim ilişkilerini ve eski toplumu geri getirmek, ya da modern üretim ve değişim araçlarını, kırıp parçaladığı, parçalamak zorunda olduğu eski mülkiyet ilişkileri içine zorla yeniden tıkıştırmak isteğindedir. Her iki durumda da hem gerici hem ütopiktir.

İmalatta lonca düzeni ile kırda babaerkil tarım işletmesi; küçük burjuva sosyalizminin son sözleri budur işte.

Gelişim süreci içinde bu yön, korkak bir yaygaraya saptı.

c) Alman Sosyalizmi ya da "Hakiki" Sosyalizm

Fransa’da, egemen bir burjuvazinin baskısı altında oluşan ve bu egemenliğe karşı mücadelenin yazınsal ifadesi olan sosyalist ve komünist yazın, tam da burjuvazinin feodal mutlakçılığa karşı mücadeleye geçtiği sırada Almanya’ya sokuldu.

Alman filozofları, yarı filozofları ve sivri zekâları bu yazını hırsla özümsediler ama bu arada, Fransa’dan o yazıların girmesiyle Fransız yaşam koşullarının da aynı anda Almanya’ya girmiş olmadığını unutuverdiler. Almanya koşullarında bu Fransız yazını doğrudan pratik anlamını tümüyle yitirip salt yazınsal bir görünüm aldı. İnsan varlığının gerçekleştirilmesi üstüne boş bir spekülasyon olarak çıktı ortaya ister istemez. Böylece 18. yüzyıl Alman filozoflarına göre ilk Fransız Devriminin talepleri yalnızca genelde “pratik zekâ”nın talepleri olarak anlam kazanıyor ve devrimci Fransız burjuvazisinin irade beyanları da, salt iradenin, olması gereken iradenin, hakiki insan iradesinin yasaları demek oluyordu.

Alman yazarlarının tek çabaları, yeni Fransız fikirlerini kendi eski felsefi vicdanlarına uydurmak ya da daha ziyade kendi felsefi bakış açılarından Fransız fikirlerini sahiplenmekti.

Bu sahiplenme aynen bir yabancı dile nasıl sahip çıkılırsa o yolla oldu: Çeviri yoluyla.

Bilindiği gibi keşişler, eski çok tanrılı dönem klasiklerinin elyazmaları üstüne kendi zevksiz katolik aziz hikâyelerini yazmışlardı. Alman yazarları ise dünyevi Fransız yazınına tersini uyguladılar. Kendi felsefi saçmalıklarını Fransız aslının arkasına yazdılar. Örneğin para ilişkilerine yönelik Fransız eleştirisinin arkasına “İnsan Özünden Feragat” diye yazdılar, burjuva devlete yönelik Fransız eleştirisinin arkasına da, “Soyut Genelin Egemenliğini Ortadan Kaldırma” diye yazdılar, vb.

Fransız gelişimlerinin altına böyle felsefi söylemler sokuşturmayı, “Eylemin Felsefesi”, “Hakiki Sosyalizm”, “Alman Sosyalizm Bilimi”, “Sosyalizmin Felsefi Temeli” gibi deyimlerle vaftiz ettiler.

Fransız sosyalist-komünist yazını böyle usturupluca iğdiş edildi. Ve bir sınıfın öbür sınıfa karşı mücadelesini dile getirmek Alman elinde bitirildiği için o Alman, “Fransız tek yanlılığını” aşmış olma bilincini

taşıyordu; hakiki ihtiyaçlar yerine hakikat ihtiyacını, proletaryanın çıkarları yerine insan varlığının çıkarlarını, hiçbir sınıftan olmayan, gerçekte bile olmayan, yalnızca felsefe fantazisinin puslu semalarında bulunan genel insanın çıkarlarını savunuyordu bu bilinç.

Kimseden yardım almaksızın başardığı bu okul ödevlerini öylesine tantanayla ciddiye alıp öylesine çığırtkanlıkla göklere çıkaran bu Alman sosyalizmi, böylece giderek bilgiç masumiyetini yitirdi.

Alman burjuvazisinin, özellikle de Prusya burjuvazisinin feodal ve mutlakçı krallığa karşı mücadelesi, tek kelimeyle liberal hareket, daha büyük ciddiyet kazandı.

Böylece "hakiki" sosyalizmin eline, çok istediği bir fırsat, siyasal hareketin karşısına sosyalist taleplerini koyma fırsatı verilmiş oluyordu, yani liberalizme karşı, temsili devlete karşı, burjuva rekabetine, burjuva basın özgürlüğüne, hukukuna, burjuvaca özgürlüğe ve eşitliğe karşı bilinen lanetleri savurma ve halk kitlesine de bu burjuva hareketinden hiçbir kazancının olmayacağı, tersine, her şeyini yitireceği uyarısını yapma fırsatı. Alman sosyalizmi, ruhsuzca yankıladığı Fransız eleştirisinin, modern burjuva toplumuna ve ona uyan yaşam koşullarına, ona göre biçimlenen siyasal kurumlaşmaya dayandığını tam zamanında unuttu; Almanya'da daha ancak bu ön koşullar için mücadele söz konusuydu.

Alman sosyalizmi, burjuvazinin tehdit edici yükselişine karşı istenen bir korkuluk olarak, mutlakçı Alman hükümetlerine ve papazlarıyla, okul hocalarıyla, toprak ağalarıyla, bürokrasisiyle onların bağlaşıklarına hizmet etti.

Aynı hükümetlerin Alman işçi ayaklanmalarına karşı kullandıkları acı tüfek kurşunlarının ve kırbaç darbelerinin tatlı bir bütünleyicisi oldu.

"Hakiki" sosyalizm, Alman burjuvazisine karşı hükümetlerin elinde böylesine bir silah olurken, bir o kadar da gerici bir çıkarı, bağnaz Alman küçük burjuvazisinin çıkarını doğrudan temsil ediyordu. Almanya'da, 16. yüzyıldan kalan ve o zamandan beri çeşitli biçimlerde hep ortaya çıkan küçük burjuvazi, mevcut durumların esas toplumsal temelini oluşturdu.

Onun varlığının korunması, Almanya'da mevcut durumların korunması demektir. Küçük burjuvazi, burjuvazinin siyasal ve ekonomik egemenliğinde, bir yandan sermayenin merkezleşmesi sonucu, öbür yandan da devrimci bir proletaryanın ortaya çıkışı sonucu kesin mahvolmaktan korkar. "Hakiki" sosyalizm onun için her iki kuşu birden vuracak taş olarak göründü. Salgın hastalık gibi yayıldı.

Alman sosyalistlerinin, kendi iskelete dönmüş "ebedî hakikatler"ine giydirdikleri bu, spekülatif tezgahta dokunmuş, sivri zekalı söylem çiçekleriyle süslenmiş, aşk baygını huzur çiyleriyle yıkanmış bereketli kisve, mallarının o kesimdeki sürümünü artırdı yalnızca.

Kendi açısından Alman sosyalizmi, bu bağnaz küçük burjuvazinin tumturaklı sözcüsü olma konumunu giderek iyice benimsedi.

Alman ulusunu, örnek ulus olarak, Alman küçük burjuvazisini de örnek insan olarak büyük laflarla ilan etti. Onun her aşağılılığına, tam tersini ifade eden, gizli, yüksek, sosyalist anlamlar yükledi. Nihayet komünizmin "kaba yıkıcılığı"na doğrudan karşı çıkarak ve tüm sınıf mücadelelerinin üstünde bir tarafsız yücelik taslayarak, çizgisinin son kertesine geldi. Almanya'da, sosyalist veya komünist diye ortalıkta dolaşan ne kadar yazın varsa, çok az istisnasıyla hep bu kirli, bu cansız yazın alanına girer.[19]

2. Tutucu Sosyalizm ya da Burjuva Sosyalizmi

Burjuva toplumunun kalıcılığını sağlamak için bir kesim burjuvazi sosyal sıkıntıları ortadan kaldırmaya yardımcı olmak ister.

Bu çerçevede: ekonomistler, filantroplar, insancıllar, çalışan sınıfların durumunu düzeltmeciler, yardımseverler, hayvan korumacıları, ılımlılık örgütçüleri, vardır. En çeşitlisinden köşe bucak reformcuları yani. Hatta bu burjuva sosyalizminin bütün bir sistem olarak işlenenleri olmuştur.

Örnek olarak Proudhon'un "Philosophie de la Misäre"ini [Sefaletin Felsefesi –*çev.*] ele alalım.

Sosyalist burjuvalar, modern toplumun koşullarını isterler, ama o koşulların kendisinden kaynaklanan mücadeleler ve tehlikeler olmaksızın. Mevcut toplumu, onu devrimci dönüşüme uğratacak ve çözecek unsurlar kesilip çıkarılmış olarak isterler. Burjuvazi olsun ama

proletarya olmasın. Kendi egemen olduğu dünyayı elbette ki en iyi dünya olarak görür burjuvazi. Burjuva sosyalizmi bu iç ferahlatıcı tasarımını yarı ya da tam bir sistem oluşturmaya kadar vardırır. Kendisinin sistemlerini gerçekleştirmesini ve bu yeni Kudüs'e dahil olmasını proletaryadan talep ederken, aslında ona yalnızca, bugünkü toplumun içinde kal ama bu topluma ilişkin nefretlik düşüncelerinden arın, demiş oluyor.

[Bu] sosyalizmin daha az sistematik ve biraz daha pratik bir ikinci biçimiyse, bu yaşam koşullarında şu ya da bu siyasal dönüşümün değil de yalnızca bir tek değişimin, yani yalnızca ekonomik koşullarda bir değişimin yararlı olabileceğini kanıtlayarak işçi sınıfının her devrimci hareketini sakatlamaya uğraşmıştır. Ama bu sosyalizmin, maddi varoluş koşullarını değiştirmek derken düşündüğü, asla ancak devrimci yolla olabilecek burjuva üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması değildir, onun düşündüğü, bu üretim ilişkileri zemininde uygulanacak, yani sermaye ile ücretli çalışma arasındaki ilişkide hiçbir şeyi değiştirmeyen, olsa olsa burjuvazinin egemenliğinin bedellerini azaltıp devlet bütçesini basitleştirecek yönetsel düzeltmelerdir.

Burjuva sosyalizmi kendine uyan ifadeyi, salt konuşan figür durumuna gelmekte bulur ancak.

Serbest ticaret! Çalışan sınıfın çıkarına. Korumacı gümrük! Çalışan sınıfın çıkarı için. Hücreli hapishaneler! Çalışan sınıfın çıkarına. Burjuva sosyalizminin ciddi niyetli olduğu son sözdür bu.

Burjuvazinin sosyalizmi, zaten burjuvaların –çalışan sınıfın çıkarına– burjuva olduklarını savunmaktan ibarettir.

3. Eleştirel-Ütopyacı Sosyalizm ve Komünizm

Burada, tüm modern devrimlerde proletaryanın taleplerini dile getirmiş olan yazından söz etmiyoruz. (Babeuf'ün yazıları vb.)

Genel bir başkaldırı çağında, feodal toplumun yıkılma döneminde, proletaryanın doğrudan kendi sınıf çıkarını kabul ettirmeye yönelik ilk çabaları, hem proletaryanın kendi gelişmemişliğinden dolayı, hem de kurtuluşu için ancak burjuva dönemin ürünü olabilecek maddi koşulların eksikliğinden dolayı, kaçınılmaz biçimde yenilgiye uğradı.

Proletaryanın bu ilk hareketlerini izleyen devrimci yazın, içerik olarak ister istemez gericidir. Genel bir derviş kanaatkârlığı ve kaba bir eşitçilik önerir.

Esas sosyalist ve komünist sistemler, St-Simon'un, Fourier'nin, Owen'ın vb. sistemleri, proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadelenin yukarıda belirttiğimiz gelişmemiş ilk döneminde ortaya çıktılar. (Bkz: Burjuvalar ve Proleterler.)

Bu sistemleri bulanlar gerçi sınıf karşıtlığını egemen toplumun kendisindeki çözücü unsurların etkinliği olarak görüyorlar. Ama proletarya cephesinde hiçbir tarihsel özerk girişkenlik, ona özgü hiçbir siyasal hareket görmüyorlar.

Sınıf karşıtlığının gelişimi, sanayinin gelişimiyle başa baş yürüdüğü için, onların önünde proletaryanın kurtuluşunun maddi koşulları da bulunmuyor ve öncelikle bu koşulları yaratmanın toplumsal yasaları, toplumsal bilimi peşinde gidiyorlar.

Toplumsal faaliyetin yerini onların bulucu kişisel faaliyetlerinin alması gerekiyor, kurtuluşun tarihsel koşullarının yerini fantazinin alması, proletaryanın sınıf olarak adım adım gelişen örgütlenmesinin yerini kendi bulup çıkardıkları toplumsal örgütlenmenin alması gerekiyor. Onlara göre geleceğin dünya tarihi, propagandaya ve kendi toplum tasarımlarının uygulamada hayata geçirilmesine indirgeniyor.

Tasarımlarında esasen en çok acı çeken sınıf olarak emekçi sınıfın çıkarlarını temsil ettiklerinin bilincindeler gerçi. Ama proletarya onların gözünde yalnızca en çok acı çeken sınıf olma özelliğiyle var.

Gerek sınıf mücadelesinin gelişmemiş biçimi, gerekse kendi yaşam konumları, sınıf karşıtlığının çok üstünde olduklarını sanmaya götürmüştür onları. Toplumun tüm üyelerinin, en iyi durumda olanların da, yaşam koşullarını iyileştirmek isterler. Bu yüzden hiç ayrım gözetmeksizin sürekli toplumun tümüne, hatta özellikle de egemen sınıfa çağrı yaparlar. Çünkü sistemleri bir anlaşılsa, o sistemin en iyi toplum için en iyi tasarım olduğu kesin kabul edilecektir onlara göre.

Böyle baktıkları için de en başta devrimci eylemler olmak üzere tüm siyasal eylemleri kınarlar, hedeflerine barışçı yollardan ulaşmak isterler ve kuşkusuz başarısızlığa uğrayan küçük deneylerle, örnek göstermenin

gücüne dayanarak, yeni toplumsal mukaddes kitaba yol açmaya çalışırlar.

Geleceğin toplumunun fantastik tasviri, proletaryanın henüz hiç gelişmemiş olduğu, dolayısıyla toplumu genel olarak dönüştürmek adına ilk anlamlı çıkışı için kendi tavrını da fantastik olarak kavradığı bir zamanda ortaya çıkmıştır.

Ama sosyal[ist] ve komünist yazılar, eleştirel öğeler de taşımaktadır. Mevcut toplumun bütün temellerine saldırırlar. Bu nedenle işçilerin aydınlanması için son derece değerli malzeme bırakmışlardır. Geleceğin toplumuna ilişkin olumlu savları, örneğin kentle kır arasındaki karşıtlığın, ailenin, kişisel mülk edinmenin, ücretli çalışmanın kaldırılması, toplumsal uyumun öngörülmesi, devletin salt üretimin yönetimine dönüştürülmesi —bütün bu savlar, henüz yeni yeni gelişmeye başlayan ve onların da ancak biçimlenmemiş ilk belirsizlik evresinde tanıdıkları sınıf karşıtlığının ortadan kalkışını dile getirmektedir yalnızca. Dolayısıyla bu savlar henüz salt ütopik bir anlam taşırlar.

Eleştirel-ütopik sosyalizm ve komünizmin önemi, tarihsel gelişimle ters orantılıdır. Sınıf mücadelesi ne oranda gelişmiş ve biçimlenmişse ona ilişkin bu fantastik bakış ve ona yönelik bu fantastik mücadele, kuramsal haklılığını, pratik değerini aynı oranda yitirir. Bu nedenle bu sistemlerin kurucuları yine de pek çok yönden devrimci oldukları halde, onların öğrencileri hep gerici uçları oluştururlar. Proletaryanın tarihsel ilerlemesi karşısında inatla ustalarının eski görüşlerine sarılırlar. Bu yüzden sonuçta sınıf mücadelesini törpülemeye ve karşıtlıkları uzlaştırmaya uğraşırlar. Hâlâ toplumsal ütopyalarını deney yoluyla gerçekleştirme, ayrık phalanstere'ler oluşturma, home-colony'ler kurma, küçük bir İkarya[20] –yeni Kudüs'ün on iki sayfalı forma baskısı– meydana getirme düşleri kurarlar ve bütün bu İspanyol şatolarının yapımı için de burjuva yüreklerdeki ve cüzdanlardaki insanseverliğe başvurmak zorunda kalırlar. Giderek yukarıda anlattığımız gerici veya tutucu sosyalistler kategorisine düşerler, tek farkla ki, çok daha sistematik bilgiçlik vardır bunlarda ve kendi sosyal bilimlerinin yaratacağı mucizeye körü körüne inanmışlardır.

Bu yüzden, işçilerin olsa olsa yeni mukaddes kitaba cahilce inançsızlıktan kaynaklanabilen her çeşit siyasal hareketine kahırla karşı çıkarlar.

İngiltere'de Owen'cılar Çartistlere karşı, Fransa'da Fourier'ciler Reformculara karşı böyle tepki gösteriyorlar.

17 Kast edilen, 1660-1689 İngiliz Restorasyon dönemi değil, 1814-1830 Fransız Restorasyon dönemidir. [1888 İngilizce baskıya Engels'in notu.]

18 Bu, özellikle toprak soyluluğunun ve toprak ağalığının, mülklerinin büyük kısmını kendi hesaplarına kâhyalarına işlettikleri ve bunun yanında ayrıca büyük pancar şekeri ve patates alkolü üreticisi oldukları Almanya'ya ilişkindir. İngiliz aristokratları henüz o kadar düşmemişlerdir; ama az ya da çok kuşkulu anonim şirket kurucularına adlarını devretmek yoluyla rantların düşüşüne karşı rekabete nasıl girilebileceğini onlar da biliyor. [1888 İngilizce baskıya Engels'in notu.]

19 1848 devrim dalgası tüm bu bayağı akımı ortalıktan süpürdü ve onlarda sosyalistlik yapma hevesi bırakmadı. Bu akımın esas temsilcisi ve tipi Bay Karl Grün'dür. [1890 Almanca baskıya Engels'in notu.]

20 Phalanstere, Charles Fourier'nin tasarladığı sosyalist kolonilerin adıydı; Cabet, kendi ütopyasını ve sonra Amerika'daki komünist kolonisini İkarya diye adlandırıyordu. [1888 İngilizce baskıya Engels'in notu.]

Kendi komünist model toplumlarını Owen, home-colony'ler olarak adlandırıyor (ülke içi koloniler). Phalanstäre, Fourier'nin tasarladığı toplumsal saraylardı. İkarya, komünist düzenlerini Cabet'in tasvir ettiği ütopik fantazi ülkesiydi. [1890 Almanca baskısına Engels'in notu.]

IV - Komünistlerin Çeşitli Muhalefet Partilerine Karşı Konumu

II. Bölüm'e bakınca, komünistlerin halen kurulu bulunan işçi partilerine, yani İngiltere'de Çartistlere, Kuzey Amerika'da tarım reformcularına karşı tutumları kendiliğinden anlaşılır.

Komünistler, işçi sınıfının en yakın amaçları ve çıkarları için mücadele ederler ama bugünün hareketi içinde hareketin geleceğini de temsil ederler. Fransa'da komünistler, tutucu ve köktenci burjuvaziye karşı sosyalist-demokratik partiyle[21] ittifak kuruyorlar, ama devrimci kalıntılardan gelen lâfazanlıklara ve göz boyamalara karşı eleştirel tavırlarını da saklı tutuyorlar.

İsviçre'de radikalleri destekliyorlar, ama bu partinin, bir bölüğü Fransa'daki anlamıyla demokratik-sosyalist, bir bölüğü ise radikal burjuva olan birbiriyle çelişik unsurlardan meydana geldiğini gözden kaçırmaksızın.

Polonya'da komünistler, ulusal kurtuluşu tarım reformu şartına bağlayan partiyi destekliyor, 1846 Krakov Ayaklanmasını hayata geçiren de bu partiydi.

Almanya'da burjuvazi devrimci çıkış yaptığında komünist partisi, mutlakçı monarşiye, feodal toprak mülkiyetine ve küçük burjuvalığa karşı burjuvaziyle birlikte mücadele etti. Ama Alman işçilerinin, burjuvazinin egemenliğiyle birlikte gelmesi gereken toplumsal ve siyasal koşulları bir o kadar burjuvaziye karşı yöneltebilmeleri, yani Almanya'da gerici sınıfların yıkılmasının hemen ardından burjuvazinin kendisine karşı mücadeleyi başlatabilmeleri için, komünist partisi, burjuvazi ile proletarya arasındaki düşmanca karşıtlığa ilişkin olabildiğince berrak bir bilinci işçilerde oluşturmayı da bir an olsun ihmal etmedi.

Almanya bir burjuva devriminin eşiğine geldiği için ve bu dönüşüm esasen Avrupa uygarlığının daha gelişkin koşullarına denk geldiği ve 17. yüzyıl İngiltere'sinden, 18. yüzyıl Fransa'sından çok daha gelişmiş bir proletarya ile tamamlanacağı için, yani Alman burjuva devrimi bir proleter devrimin ancak doğrudan bir "önoyunu" olabileceği için, komünistler, esas dikkatlerini Almanya'ya yöneltiyorlar.

Tek kelimeyle komünistler, mevcut toplumsal ve siyasal durumlara karşı her yerde ve her çeşit devrimci hareketi destekliyorlar.

Tüm bu hareketler içinde, hangi gelişkinlik aşamasında olursa olsun mülkiyet sorununu hareketin temel sorunu olarak öne çıkarıyorlar.

Nihayet ancak komünistler her ülkenin demokratik partilerinin her yerde birleşip anlaşması için çalışıyorlar.

Komünistler, görüş ve niyetlerini gizlemeyi reddederler. Amaçlarına ancak bugüne kadarki tüm toplumsal düzenin zorla yıkılmasıyla ulaşabileceklerini açıkça bildirirler. Varsın egemen sınıflar bir komünist devrim ürküntüsüyle tir tir titresinler. Proleterlerin, zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yok. Bir dünya var kazanacakları.

Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!

Yazılış: Aralık 1847'den Ocak 1848'e kadar.

21 O zamanlar parlamentoda Ledru-Rollin'in, yazında Louis Blanc'ın ve basında "Réforme" adlı günlük gazetenin temsil ettiği parti. "Sosyal demokrasi" adı, onu bulanlar için, demokratik bir partide veya cumhuriyetçi bir partide az ya da çok sosyalist renkte bir seksiyon anlamına gelmekteydi. [1888 İngilizce baskıya Engels'in notu.]

O zamanlar Fransa'da kendine sosyalist-demokratik diyen parti, Ledru- Rollin'in siyasal, Louis Blanc'ın da yazınsal olarak temsil ettiği partiydi; yani bugünkü Alman Sosyal demokrasisinden dağlar kadar farklıydı. [1890 Almanca baskıya Engels'in notu.]